

D

Ďábel [z řeckého diabolos = pomlouvač, překlad hebr. *sátán*, t. j. pomlouvač, odpůrce, protivník, nepřítel, žalobce, obviňovatel, svůdce].

1. V právním životě izraelském znamenal satan žalobce před soudem, takže Kraličti často tento pojem překládají do češtiny jako »protivník« [Ž 109,6.20.29], jehož úkolem je sepsati »obžalobu« [Ezd 4,6]; jindy nechávají pojem nepřeložený, ježto v něm už neviděli jen pozemského žalobce [Za 3,1; 1Pa 21,1]. Před soudem stál žalobce po pravé straně obžalovaného [Za 3,1; Ž 109,6]. Podle 1Kr 11,14n jsou Adad Idumejský a Rázon Eliadův »protivníky« [v hebr. satany] Šalomounovými. Jejich úkolem bylo žalovati u Hospodina na lid Boží, který se provinil proti Bohu. Tato místa ukazují už na

2. přenesený význam tohoto pojmu, jak jej známe z knihy Jobovy. I Boží nebeská vláda má svůj soudní tribunál se žalobcem [satanem], který je počítán mezi »syny Boží«. Jeho úkolem je procházet a obcházet zemi a zkoumat pravou zbožnost člověka. Bývá Bohem pověřen vykonávat zkušební soudy nad lidmi [Jb 1,6.12; 2,1; sr. Za 3,1] a jsou mu svěřeny životu nepřátelské síly [nemoc, přírodní živly a p.]. Naproti tomu »anděl Hospodinův« je obhájcem u Božího soudu [Za 3,1], ačkoli v Nu 22,22 vystupuje jako satan [v hebr. textu]. Nutno zdůraznit, že v knize Jobově i u Zachariáše představa s. je naprosto nedualistická [t. j. není to rovnocenný odpůrce Boží, stojící s ním na jedné úrovni], i když v 1Pa 21,1 je zřejmá snaha rozlišit vnuknutí Boží od vnuknutí satanových [sr. 2S 24,1, kde slůvko satan je vsunuto až Kralickými]. Satan je naprosto závislý na moci Boží [Jb 1,12; 2,6].

3. V lidových představách se ovšem názor na ďábla shodoval s obecnými představami starého Orientu, t. j. s názorem, že určité předměty, místa a bytosti jsou trvale anebo na čas obývány duchy zemřelých nebo zlými duchy vůbec. Tak na př. v kozlu sídlil zlý duch, že se až kozel stal jeho představitelem [odtud pravděpodobně pozdější představa ďábla jako bytosti páchnoucí, chlupaté, s kozími nebo koňskými kopyty]. Bydlil s oblíbou na poušti; je příznačné, že kozel, určený pro *Azazela [Lv 16,8n], i pták, který měl očistiti od malomocenství [Lv 14,7.53], měli býti posláni na poušť [Iz 13,21; 34,14], patrně sídlo ďáblů. Zdá se však, že tato představa hrála v izraelském náboženství celkem malou úlohu. Proti dualismu se chránila sz zbožnost tím, že pokládala s. za padlého anděla, odpadlého od Boha, jak je patrné zvláště v pozdějším židov

ství ve spisech mezi S a NZ [sr. 2Pt 2,4; Ju 6; Zj 12,9; jako příčinu jeho pádu uvádí 1Tm 3,6 pýchu].

V pozdějším židovství je s. představován jako bytost, jež narušuje poměr mezi Bohem a člověkem [Bohem a vyvoleným národem], aby přivodil zahynutí člověka. Je škůdcem člověka i církve, zlý duch, který svádí k nevěře a k neposlušnosti. Není však pánem světa; je mu možno odolat a »na konci dnů« prostě zmizí.

4. V NZ je s. [ďábel] nepřitelem Boha i člověka [1Pt 5,8; 1J 3,8], pánem tohoto světa, který může rozdávat světské říše [L 4,6], takže v 2K 4,4 je nazýván »bohem světa tohoto«; je »silným« [oděncem], který si hlídá své »nádobí« [Mt 12,29; Mk 3,27], vchází a vychází z člověka [L 8,30; Mt 17,18] nebo do zvířat [Mt 8,32], rozsévá koukol do pšenice [Mt 13,39], vynímá símě [L 8,12], ponouká ke zradě [J 13,2], působí lež a vraždy [J 8,44], je původcem každého hříchu [1J 3,8.10], i bludů [1Tm 4,1]. V jeho moci jsou nevěřící [J 6,70; 8,44; 1J 3,8.10; Sk 5,3; 13,10; Zj 2,9; Sk 26,18; Ko 1,13]; je to »ten zlý«, kterého nás může zbavit jen Bůh [Mt 6,13]. Pokud je člověk v moci ď., koná skutky ď. [1J 3,8], jež nemohou přinésti nic jiného než zahynutí a zkázu všeho druhu [J 8,44; L 13,11.16; 1K 5,5; 2K 12,7; 1Tm 1,20]. V jeho moci je i smrt [Žd 2,14]. Je ovšem také i žalobníkem [Zj 12,10] a hlavou říše zlých duchů [Mk 3,22].

Ježíš Kristus však přišel, aby »kazil skutky ď.« [1J 3,8]. Zvítězil nad ním v pokušeních [Mt 4,1n], svázal »silného« a zbavil ho jeho »nádobí« [Mt 12,29]. Jako ten, který přinesl království Boží, svrhl moc satanovu [L 10,18; J 12,31], takže už nemůže obviňovat věřící, protože soud byl odevzdán cele v ruce Kristovy. Satanova moc příchodem Kristovým byla už v tomto eonu podstatně omezena [na »krátký čas«, »až do času« Zj 12,12; L 4,13; 22,31.53]. Ještě sice může tříbit církev Sk 5,3], takže je nutno proti němu bojovat [Ř 16,20; 1K 7,5; 2K 2,10; 1Te 2,18; Ef 4,27; 6,11.12.16; 1Tm 3,6n; 5,15; 2Tm 2,26; Jk 4,7; 1Pt 5,8n], tím spíš, že se proměňuje v »anděla světlosti« [2K 11,14]. Ovšem, církev Kristova už nad ďáblem zásluhou Kristovou zvítězila [1J 2,13], i když může ještě jednotlivé členy svést [1Tm 5,15] a v »posledních časech« vezme na sebe podobu *Antikrista [1J 2,18; 4,3; 2J 7; 2Te 2,9n; Zj 13,2], na čas přemůže církev a uvrhne některé do vězení [Zj 2,10]. Ale v tisíciletém království bude ď. svázán a nakonec zahyne v ohnivém moři [Zj 12,9.12; Mt 25,41]. Vítězství Kristovo, na němž mají podíl i vy

volení Boží, je zajištěno [J 16,11; 1J 4,4; Ř 16,20]. *Antikrist, *Beliál, *Posedlý.

Dábelství, d'ábelník, *Posedlý.

Daberet, město ležící na území pokolení Izacharova [1Pa 6,72] při hranicích území Zabulonova [Joz 21,28]. Na záp. úpatí hory Tábor leží dodnes vesnice Deburieh, v níž badatelé vidí starověké Daberet [sr. Joz 19,12]. Bylo přiděleno i s podměstími levitům z pokolení Gersonova.

Dabir. 1. Král eglonský, spojenec Adonisedechova, krále jeruzalémského. Byl Jozuou poražen, zajat a popraven [Joz 10,3.23.26].

2. Město v horách Judských [Joz 15,49] ze skupiny 11 měst záp. od Hebronu. Původně se jmenovalo Kariatsefer [»město knih« nebo »město písařů« Joz 15,15] nebo Kariatsanna [Joz 15,49]. Jozue tohoto města, osídleného Enaky, dobyl a vyhubil jeho obyvatelstvo jako prokleté [Joz 10,38-39; 11,21; 12,13]. Později však muselo být znovu dobýváno [Joz 15,15-17; Sd 1,11-12]. Bylo přiděleno i s podměstími levitům [Joz 21,15; 1Pa 6,58]. Mezi badateli je spor o lokalizaci města. Někteří je hledali na místě dnešní vesnice Daharije 18 km jz od Hebronu u cesty do Bersabé, jiní na Telí Beit Mirsim 9 km odtud na sz, kde byly nalezeny oltářní tabule, sošky bohyně Astarty a j.

3. Město na sev. hranicích území Judova na cestě mezi Jerusalemem a Jerichem poblíž údolí Achor [Joz 15,7].

4. Město na hranicích území Gádova nedaleko Mahanaim vých. od Jordánu [Joz 13,26]; snad totožné s Lodebar [= žádná pastvina nebo žádná-řeč! 2S 9,4n; 17,27].

Dabri, otec Salumit z pokolení Dan, jejíž syn s nějakým Egyptanem byl na rozkaz Mojžíšův ukamenován pro rouhání jménu (Božímu) [Lv 24,11-14].

Dafka, jedno z míst na cestě k Sinai mezi Rudým mořem a Rafidim [Nu 33,12n].

Dágon [dágán = obilí, zrní;], původně snad božstvo zemědělců fílištinských, na němž

Rybí božstvo mylně označované za Dáгона. Z chorsabádského paláce.

závisela úroda a tím osud lidský, později válečné božstvo [1Pa 10,10] a národní božstvo fénické a kananejské [Baal Dagon 1S 5,2-6,18],

Ďábelství—Damašek [111]

jež bylo považováno za otce Alijánova [Bálova]. Hlavní chrámy tohoto božstva byly v Gáze [Sd 16,21-30] a v Azotu [1S 5,5; 1Pa 10,10]. Zdá se, že skoky přes práh byly součástí obřadů tohoto božstva [1S 5,5; sr. Sof 1,9]. »Neduh na zadku«, jímž byli stížení ctitelé Dágonovi, překládají někteří »haemorrhoidy« [Dt 28,27]; spíše jde o vředy jako následky pohlavní nezfízenosti.

Daktyly [stč., = datle], jsou jmenovány mezi vzácnými plody země, které měli synové Jákobovi donést darem Josefovi v Egyptě [Gn 43,11]. Není jisto, zdali je míněno mandlím podobné ovoce stromu Pistacia vera, kterými vynikaly Sýrie i Palestina, či zda tu nejde o vlašské ořechy.

Daleth [Ž 119,25], čtvrté písmeno hebr. abecedy [řecké delta] = D.

Dalfon, jeden z devíti synů Amanových [Est 9,7].

Dalila, snad nevěstka fílištinského původu nebo žena Samsonova, bydlící v údolí Sorek. Vylákala na Samsonovi tajemství jeho síly a způsobila tak jeho zkázu [Sd 16,4-22].

Dalmácie jest hornatá země na vých. pobřeží Adriatického moře, k níž na východě přiléhá Bosna a Hercegovina s Černou Horou. Ap. Pavel tam vyslal kázati Tita [2Tm 4,10]. Sám kázal v sousední Illyrské krajině [Ř 15,19]. V pol. 3. stol. př. Kr. tvořilo pobřeží D. součást většího státu illyrských kmenů se střediskem ve Skodře [Skadru]. Obyvatelé jeho se přizívali piráctvím a působili škody zvl. obcím řeckým. Když ani pobřežní města italská nebyla ušetřena jejich řádění, přinutili Římané r. 228 př. Kr. illyrskou královnu Teutu k míru, v němž se vzdala části území a zavázala se k poplatku. Království illyrské trvalo do r. 168, kdy je Římané rozdělili na tři svobodné republiky, ale již r. 155 př. Kr. podřídili si loupeživé Dalmaty. R. 6 po Ār. se tyto kmenové vzbouřili, r. 9 byli opět Římany podrobeni. Z jejich území byla utvořena provincie D. s kvetoucími obchodními stanicemi [podle Masarykova Slovníku naučného].

Dalmanuta, město, ležící snad na záp. pobřeží jezera Genezaretského poblíže Magdaly [Mk 8,10; Mt 15,39]. Někteří badatelé se domnívají, že stálo na místě, zvaném nyní Ain-el-Barideh [»studená studnice«], jiní mají za to, že jde o zkomoleninu hebr. jména Migdaloth a že jeho poloha je dnes nezjistitelná. *Magdala.

Damaris, kázáním Pavlovým na křesťanství obrácená athénská žena [Sk 17,34]. Chrysostomus a jiní mají za to, že byla manželkou Dionysa Areopagitského, v témže verši jmenovaného.

Damašek, hlavní město Sýrie, ležící v rozkošné poloze na vých. úpatí Antilibánu, v širokém, velmi úrodném údolí, nedaleko hranic pouště. Řeka Barada, starozákonní Abana a její přítoky jsou skutečně »lepší než všechny řeky izraelské« [2Kr 5,12], proměňující

[112] **Dammim Dán, dáno**

okolí města v »zahradu Boží«, jak o tom pějí arabští básníci. Morušové háje krásí město i jeho okolí. Tři velké obchodní cesty vycházejí z Damašku: jedna vede směrem jz ke Středozezemnímu moři a po pobřeží do Egypta; druhá jde na jih do Arábie; třetí křížuje poušť směrem k Bagdadu. Josefus Flavius má za to, že město založil Az, syn Arama, pravnuka Semova. První historická zmínka o D. pochází z doby bojů mezi Hetity a Egyptem o nadvládu nad D., v nichž Ramses II. zvítězil. Písmo nám vypráví o Abrahamovi [Gn 14,15], jehož hospodář Eliezer byl damašský rodák [Gn 15,2], jak honil Chedorlaomera a pronásledoval jej až do Choba, které leží nalevo od D. Když se Izraelci začali usazovat v Palestině, počal se i D. osamostatňovat a stal se středem království [syrského].

Z doby Davidovy se dovídáme, že Syrští od Damašku přišli na pomoc králi Hadadezerovi ze Soba proti Izraelovi [2S 8,5]. Ale marně; byli poraženi. 22.000 jich padlo, ostatní se stali poplatnými Davidovi [2S 8,6; 1Pa 18,5n], který D. »osadil stráží«. Po smrti Davidově Rázon se zmocnil D. Byl protivníkem Izraelovým po všechny dny Šalomounovy [1Kr 11,23-25]. Benadad, vnuk protivníka Davidova, spojil se s Bázou, králem izraelským, proti Azovi, králi judskému [1Kr 15,18; 2Pa 16,2]; potom však, byv uplacen, spojil se zase s Azou proti Bázovi [1Kr 15,20]. Jeho syn a nástupce Barhadad — tak se prý totiž podle některých nápisů správně jmenoval, [v bibli Benadad II] — byl od Achaba dvakrát poražen [1Kr 20] a musel dát svolení ke zřízení obchodních ulic izraelských [bazarů] v Damašku [1Kr 20,34]. Po třech letech, spojiv se s Jozafatem, králem judským [1Kr 22,1-4], vytáhl Achab proti Rámot-Galád, které bylo v moci syrské; byl však poražen a v bitvě zahynul. Tato porážka povzbudila Syrské k ofenzivě; jejich tlupy pustošily zemi izraelskou. Přitáhly znovu k Samaří, ale jejich podnik byl divuplným způsobem zmařen [2Kr 6,24; 7,6-7]. Zatím však na východě vzrůstala říše assyrská. Sýrie byla z počátku hráží proti Assyrii. Avšak na žádost judského krále Achaza, který se cítil ohrožován Rezinem, králem damašským, mocný assyrský král Tiglatfálar IV. dobyl D. r. 732 př. Kr., učinil z něho hlavní město provincie assyrské, jemu poplatné, velkou část jeho obyvatel odvedl do zajetí v Kir [Iz 7,1-8,6; Am 1,3-5] a krále Rezina popravil [2Kr 16,7-9]. Netrvalo však dlouho a D. se zase vzpamatoval a stavebně pozvedl [Ez 27,18]. Vláda nad D. postupně přešla na Chaldejské, Peršany, makedonské Řeky — za nich se stal D. jedním z měst Krajiny desíti měst [Dekapolis] —, r. 63 př. Kr. na Římány, potom na Araby a Turky.

D. byl a je dosud znamenitým obchodním městem. V době nz bylo v D. několik synagog [Sk 9,2]. Také křesťanství se zde brzy rozšířilo [Sk 9,5n. 22; 26,12-20; Ga 1,17; 2K 11,32n]. Tarsenský Saul zde bydlel v ulici Přímé [Sk 9,11],

kteřá je podnes cizincům ukazována; je to asi 2 km dlouhá hlavní silnice s krásným podloubím, zdobeným korintskými sloupy. I místo na městské zdi, odkud byl apoštol Pavel spuštěn, aby unikl židovským úkladům [Sk 9,25; 2K 11,32; Ga 1,17], bývá ukazováno poutníkům. Po vyvrácení Jerusalema r. 70 po Kr. se v D. setkáváme se sektářskou židovskou obcí, o jejímž původu není nic známo. »Přímou v městě nebo v okolí měla dokonce chrám, *mikdáš*, a v dochovaných písemných památkách se výslovně uvádějí též oltáře, oběti, aharónovští kněží a levijci« [Bič 1,144; III. 338n].

Dammim [= pomezí krve 1S 17,1], místo na území Judově mezi Socho a Azeka. V 1Pa 11,13 má jméno Pasdammim.

Dan [= soudící], pátý syn Jákobův a první syn Bály, děvčety Ráchel [Gn 30,3,6; 35,25]. Podle proroctví Jákobova měl být soudcem svého lidu [Gn 49,16-17], t. j. účinným obhájcem proti Izraelovým nepřítelům [sr. Dt 33,22]. Stal se praotcem stejnojmenného pokolení izraelského. Při rozdělení země byla jim přidělena oblast západně od území Benjaminova s městy Zaraha, Aialon, Ekron, Elteke a Rakon naproti Joppe [Joz 19,40-46; 21,5.23. 24; Sd 5,17]. Na jv hraničili tedy s pokolením Judovým, na s. a sv s pokolením Efraimovým. Měli přístup ke Středozezemnímu moři. Byli však zatlačeni do hor praobyvateli amorejskými [Sd 1,34]. Také Filištínští zle doráželi na tento kmen. Proto se odstěhoval do sev. končin kananejských, kdež dobyl města Lesen neboli Lais, založil si tam nový domov, vystavěl na zříceninách starého města město nové, které podle praotce nazvali Dan. Zřídili zde svatyni, v níž postavili ukradený kultický obraz nebo sochu ze svatyně Míchovy [Sd 17n]. Tato svatyně se stala po rozdělení říše Davidovy vedle Betiel hlavní svatyní severního království [1Kr 12,28n]. Město leželo ve velmi úrodné krajině na úpatí hory Hermon při pramenech t. z v. Malého Jordánu nedaleko el-Leddaan. Běžné úsloví »Od Dan až do Bersabé« [1Pa 21,2] značí severní a jižní hranici země izraelské. Z pokolení D. pocházeli Aholiab [Ex 31,6] a Samson [Sd 13,2.24]. Syrský král Benadad dobyl D. [1Kr 15,20; 2Pa 16,4]. Tiglatfálar je pak připojil k říši assyrské. Po navrácení ze zajetí se toto pokolení ztrácí z dějin a ze židovských rodokmenů [1Pa 6] vůbec. Nynější arabské označení tohoto místa Telí el-Kadí [= pahorek soudce], připomíná hebr. Dan.

Dan Jáhan [2S 24,6], místo mezi Galádem a Sidonem. Mnozí je ztotožňují s *Danem, nejsevernější osadou Izraelovou. Jiní se domnívají, že text je porušen a že jde o dvě místa, Dan a Jáhan [= Jon 1Kr 15,20].

Dán, dáno, dáni, dáti jsou výrazy, které v Písmě sv. mívají náboženský a bohoslovecký význam. Předmětem Božího dávání jsou na př. skutky Ježíšovy [J 5,36], Ježíšovi učedníci [J 6,37.39], jméno Boží [J 17,11], zkratka vše, co má Ježíš [J 3,35; Mt 11,27; 28,18]. Ježíš dává duši na vykoupení [Mk 10,45], sebe samého

[Ga 1,4; 1Tm 2,6; Tt 2,14], své tělo [L 22,19]. Bůh a Kristus své dary dává vědomě — nejsou přirozenou samozřejmostí, ale rozhodnutím jeho lásky [Ef 2,8; 4,7-8; Jk 1,17]. Zvláště Jan užívá pojmu dáti, dání velmi často [J 4,10 a j.]. Duch sv. je darem Božím [Sk 2,38; 8,20; 10,45; 11,17]. Vůbec vše, co pochází od Boha nebo od Krista, je darem [Ř 5,15.17; 2K 9,15; Ef 3,7; 4,7n].

Proto v pozadí a někdy výslovně je s pojmem dáni spojen pojem zdarma, bezdůvodně, tedy z milosti [Mt 10,8 srov. Ř 3, 2n; 2K 11,7; Zj 21,6; 22,17]. *Dar, dárcé, dávání.

Daniel [= můj soudce jest Bůh]. 1. Syn Davidův a Abigail Karmélské, zrozený v Hebronu [1Pa 3,1], který je ve 2S 3,3 nazýván Cheleab. 2 Jeden z kněží, kteří za svou »domácnost« [dům otcovský] podepsal smlouvu s Bohem [Ezd 8,2; Neh 10,6].

3. Hrdina, o němž se zmiňuje Ez 14,14.20; 28,3, kterého Izraelci řadili do jedné linie s Noé a Jobem jako vzory spravedlnosti. Badatelé se domnívají, že jde o postavu z nedávno nalezených textů v syrském Ras-es-Šamra [Ugarit] z doby kolem 1400 př. Kr., kde Daniel [Danel] dopomáhá k spravedlnosti vdově a sirotku.

4. Hlavní [legendární] postava knihy Danielovy. Pocházel prý ze šlechtické rodiny z pokolení Judova [Dn 1,3-7]. R. 606 př. Kr. za krále Joakima se dostal do zajetí babylonského [Dn 1,1 ;Jr 25,1], kde byl na rozkaz Nabuchodonozorův spolu s jinými mladenci vybrán, aby se vyškolil na státního úředníka v umění státnickém, řečnickém a ve vědách vůbec. Se svými druhy odepřel poskvrňovat se pokrmu se stolu královského, jež byly zasvěcovány božstvům a patrně neodpovídaly předpisům Mojžíšova zákona [1,8]; po tříletém školení se stal královským dvořanem. Když se vyznamenal výkladem snu [2,1-43], byl od Nabuchodonozora vstaven nejen v čelo babylonských mudrců [představený státní rady], nýbrž i celé provincie babylonské [2,46-49]. Později vyložil další sen Nabuchodonozorův v ten smysl, že se dostaví pomatenost králova, jež ho vyloučí z lidské společnosti [kap. 4].

Poslednímu králi novobabylonské říše *Balsazarovi, jenž spoluvládl se svým otcem Nabonidem, vyložil záhadný nápis a předpověděl smrt [kap. 5]. Pak se stal jedním ze tří regentů nad 120 satrapy, domněle za krále Daria Médského, který se ujal vlády nad bývalou novobabylonskou říší [6,1-2]. Žárliví dva regenti pošvali proti D. krále, který jej uvrhl pro náboženství do lví jámy, z níž ho Bůh podivuhodným způsobem vysvobodil [6,3-23]. D. sloužil u dvora ještě i za perského krále Kyra, t. j. do r. 538 př. Kr. Vypravování o D. si dává záležet na tom, aby ukázalo věrnost D. i v dobách těžkých zkoušek a moc Boží, která dovede svého věrného vytrhnouti z každého nebezpečí. Pro tuto věrnost dával Bůh Danielovi vidění, jež jednak odhalovala běh duchovních dějin, jednak předpovídala vysvobození lidu Božího

Daniel Danielova kniha [113]

ze zajetí a příchod mesiášského království, t. j. konečné vítězství Boží [Dn 7; 9,1-2.24; kap. 10-12].

Danielova kniha, nyní jedna ze čtyř t. zv. velkých proroků, byla původně zařazena nikoli mezi knihy prorocké, ale mezi t. zv. »Spisy« [Ž, Př, Jb, Pís, Rt, Pláč, Kaz, Est, Daniel, Ezd, Neh, 1Pa, 2Pa], což je už samo o sobě dokladem jejího pozdního původu.

1. Literární ráz knihy. Kniha se dělí zřejmě na dvě části: kap. 1-6 vypravuje o životě D. a jeho věrnosti v době pronásledování; kap. 7-12 mluví o jeho viděních. Kniha je psána částečně hebrejsky [úvod 1,1-2,4a; zakončení 8-12], částečně aramejsky [2,4b-7,28]. Badatelé tuto okolnost vykládají různým způsobem: Jedni tvrdí, že aramejská část byla napsána kolem r. 300 př. Kr. a vtělena do nynějšího rámce kolem r. 166. Jiní se domnívají, že i kap. 2,4b-7,28 byly původně napsány hebrejsky, ale ztratily se a byly nahrazeny běžným aramejským překladem. Jiní zase mají za to, že pisatel úmyslně užívá aramejštiny tam, kde jde o rozhovor s Kaldejskými. Jiní konečně jsou přesvědčeni, že celá kniha byla napsána aramejsky. Aby však mohla být vtělena do biblické sbírky, musela mít hebrejské zářmování. Kdy nabyla kniha nynější podoby, je sporné. Řecký překlad [LXX] obsahuje tři obsáhlejší přídavky [Zpěv o třech mladencích v peci ohnivé, o ctnostné Zuzaně, o Bálu a Drakovi; hlavní část zpěvu tří mladenců byla zpívána jako hymnus i v křesťanské církvi od 4. stol., z nichž první a druhý koloval mezi Židy vedle knihy D. od dob Antiocha Epifana (kolem r. 166 př. Kr.). Většina badatelů se dnes shoduje v tom, že kniha D. sloužila nejvíce v době hrozného pronásledování *Antiocha k povzbuzení Židů, aby vytrvali ve víře, že Bůh sám zakročí k jejich ochraně, protože nade vším vládne sám.

2. Výklad Danielových vidění, a) Vidění rozbité sochy [2,31-45], jejíž hlava byla zlatá, prsa a ramena stříbrná, břicho a bedra z mědi, nohy ze železa a z hlíny, znázorňuje podle některých vykladačů 4 po sobě následující říše: Babylonii, Medii, Persii a Makedonii [Recko]. Jiní v nich vidí říše diadochů a opět jiní se snaží ještě o jiné historické ztotožnění, důkaz to, že tento způsob výkladu naprosto není zaručený! Kámen, který porazí všechny tyto světské říše, je království Boží.

b) V 7. kap. je socha nahrazena čtyřmi šelmami. Čtvrtá šelma, [domněle říše Alexandra Velikého: Makedonie nebo i kterákoli jiná, např. zvláště Římská], měla 10 rohů [7,7], jež představují 10 násilných panovníků. Zmínka o »rohu posledním malém« [7,8] se s oblibou vztahuje na *Antiocha Epifana. Kámen z 2,34 je v tomto vidění nahrazen bytostí »podobnou Synu člověka«, který založí nepomíjející království [7,13n], kdežto ostatní všechna království pominou.

c) V kap. 8,3.20 se dvourohý skopek vykládá

[114] Danna Daň

opět různě, zvl. jako symbol říše Médské a Perské. Kozel ze západu [v.5] je obrazem Řecka. Zlámaný roh představuje Alexandra Velikého; 4 rohy, jež vyrostly na jeho místě, jsou čtyři království: Makedonie, Thrácie s Malou Asií, Sýrie a Egypt. Maličký roh [v.9] je Antiochus Epifanes [7,8]. Někteří vykladači však mají za to, že čtvrtou říši v těchto viděních je Řím. Opět důkaz, jak pochybné je chtít hledat v knize Dn jen historii!

d.)Mnoho těžkostí při výkladu působí čísla, jež udává kniha D. Pisatel viděl, že ani po návratu z Babylona není národ svobodný. Proto oněch 70 let Jeremiášových [Jr 25 11n; 29,10], jež měl národ strávit v zajetí, vykládá se jako 70 ročních téhodnů [9,24], t. j. 490 let. Ovšem ani tak se nedopátráme nějakého zaručeného historického data. Po uplynutí této doby prý má být zabit »mesiáš« [Pomazaný]. Někteří vykladači tvrdí, že tu jde o velekněze Oniáše III., vůdce chassidů, kteří se za žádnou cenu nechtěli přizpůsobit řeckému myšlení a mravům [kol r. 171 př. Kr.]. Dn 9,27 se prý vztahuje na zákaz Antiocha IV. obětovat Hospodinu. V jerusalemském chrámu byla vztyčena socha Diova a na oltáři byli obětováni vepři [»zpuštění«, »ohavnost zpuštění« Dn 11,31; 12,11]. Teprve r. 165 př. Kr. byl chrám zase očištěn a znovu posvěcen.

Někteří židovští vykladači [Josephus, Starožitnosti] vztahují toto místo knihy Dn na zkázu Jerusalema r. 70 po Kr. Křesťanští vykladači vztahují Dn 9,26 na Ježíše Krista, který svou smrtí na kříži učinil konec všem obětem.

Všecky tyto různé výklady ukazují, že Písmu sv. nejde o určité číslíčko a D. sám na ně neklade důrazu. Jednou udává délku pronásledování na 1150 dní [8,14], jindy na 1290 [12,11], jindy na 1335 [12,12], jindy na 3 1/2 roku [7,25]. Uvážíme-li že čísla byla ve SZ namnoze symbolická [*Číslo, *Počítání], nebudeme mít odvalu k fantastickým výpočtům, už proto ne, že uprostřed vidění stojí D. modlitba [9,1—19], která odkazuje na Boží věrnost a ukazuje, že jedině důvěra v Boha a nikoli vypočítávání jeho časů je postoj, který Bůh od člověka očekává. Poselství celé knihy je výzva k víře v Boha, který vysvobozuje a i mrtvé křísí k životu věčnému nebo k potupě věčné [12,2]. Mt 10,28 by bylo nevhodnějším vyjádřením tematiku této knihy. Do Písma sv. byla pojata v dobách pronásledování pro víru, což ovšem neznamená, že znikla teprve v této době.

Její náboženský obsah lze vyjádřit takto: Bůh ukázal svému lidu správnou cestu ve svých příkázáních [1,8-17; 3,13-18; 6,11-19]; tento Bůh zachraňuje, vysvobozuje a dovede svou všemohoucností udržet člověkovu věrnost i uprostřed zkaženosti a nepřátelství světa [3,19-25; 6,20-25]. Na konec zřídí svou říši a všem utlačovatelům zjeví svou moc [2,44-49; 3,26-33; 4,34; 6,26-29] i posledním soudem,

svěřeným Synu člověka [kap. 7]. Kniha ovšem zjevuje i charakter světa, který stojí proti Bohu. Nejdříve žádá jen malé ústupky [kap. 1], pak vyžaduje klanění se modlám [kap. 3], poté poskvřňuje chrám [kap. 5], jelikož Bůh stále mlčí a ukazuje nakonec, jak pronásleduje víru v Boha [kap. 6]. Ale Bůh učiní konec moci světa a utvrdí své království.

3. Daniel v Novém Zákoně. Ježíš zřejmě navazoval na Danielovu knihu [7,13-14], když přijal titul *Syn člověka [Mt 8,20; 9,6; 10,23; 12,8.32; 16,13.27; 17,9.22; 24,27n; 25,13; 26,2.64 a j.]. Výslovně cituje z Daniele slovo o »ohavnosti zpuštění na místě svatém« [Mt 24,15; Mk 13,14]. Pavel a Zj viděli v Danielových proctích [Dn 7,7-8.24; 11,36] popis konečného zápasu mezi královstvím Božím a královstvím tohoto světa [2Te 2,4; Zj 13,5-6] a šelma, kterou popisuje Zj 13,1n, je souhrnným obrazem 4 šelem z Dn 7,3-7; ve Zj jde o kolektivní šelmu, jež stejně jako šelmy u D. vystupuje z moře, symbolu chaosu. Jde tu v podstatě o duchovní protiklad, nejen o vnější dějiny, o zásadní vztah světa ke království Božímu a konečný jejich konflikt v »posledních dnech«, kdy se zjeví Antikrist [2Te 2,2-4; 2Tm 3,1n; 1J 2,18; Ju 18].

Danna, vesnice v horách Judských [Joz 15,49].

Dannel [Dt 14,5]. Rozumí se některý druh antilop, asi Gazella Arabica, žijící v Sýrii a Arábii. Je vypočítána mezi zvířaty, jejichž maso směl Izraelec požívat.

Daň. 1. V době Soudců vybíraly se veřejné dávky lidu, desátky, první plody, výkupné novorozeňat a j. Každému Izraelci byl uložen plat půl lotu [*Centněř] jako výplata duše k službě stánku [Ex 30,13]. To byl doplněk k dobrovolným obětem [Ex 25,1-7].

2. V době královské byly požadavky ovšem větší. Nešlo jen o vydržování svatyně, ale také o vydržování královského dvora. Hlavní daně a dávky byly:

a) Desátek z výtěžků půdy a vína [1S 8,15—17; 1Kr 4,7-28].-b) Nucená vojenská služba jeden měsíc v roce [1S 8,12; 1Kr 9,22; 1Pa 27,1].-c) Dary králi [1S 10,27; 16,20; 17,18]. d) Clo z cizokrajného zboží [1Kr 10,15].-e) Z výsadních obchodů [1Kr 9,28; 10,28-29; 22,49].- f) První senoseč pro potřebu krále [Am 7,1]. K tomu časem přistoupila zvláštní břemena. Manahem uložil daň na Izraele pro krále assyrského po 50 letech stříbra na každého [2Kr 15,20] a jeho nástupce Ozee proměnil ji v roční plat [2Kr 17,4]. - g) Podrobené kmeny musely platit daň [2S 8,6.14; 1Kr 10,15; 2Kr 3,4] a původní kananejští obyvatelé museli konat roboty [Sd 1,28.30; 1Kr 9,20n].

Za Šalomouna bylo zdanění tak tíživé, že proto došlo k rozdělení říše Davidovy [1Kr 12,4].

3. Za perské vlády byly daně okrouhle tytéž jako u ostatních podmaněných národů. Každé provincii byla uložena určitá částka. V Judstvu kromě vydržování domu vladaře [mistodržitele] měli uloženo 40 lotu daně [Neh 5,14-15].

Vlivem Ezdrášovým [Ezd 7,24] byli kněží od placení těchto dávek osvobozeni. Ale tíha daňových břemen již počala doléhat velmi citelně [Neh 5,4; 9,37].

4. Za nadvlády egyptské a syrské byla břemena daňová ještě těžší. Na Fénicii, Judstvo a Samaří bylo uloženo 8000 hřiven [*Centněř]. Nesvědomití cizí dobrodruhové, jimž byla daň pronajata, vybírali částku dvakrát i víckrát větší k svému obohacení. *Čelný.

5. Daňový šroub Římanů nebyl snad tíživější než předešlý, ale lid uráželo nesnesitelné nevolnické postavení. Počáteční daň jim uložená činila 10.000 hřiven. Julius Caesar ustanovil, že daň nesmí být pronajímána, že nesmí být vybírána sedmého roku [sobotní rok]

a že rok poté smí být vybírána jen $\frac{1}{4}$ předepsaných daní. Když se pak Judstvo stalo přímou římskou provincií [r. 6 po Kr.], zavedena nová soustava daňová římské říše, a jako předpoklad k tomu byl proveden soupis = [census] poplatníků [Sk 5,37; sr. L 2,1-2]. Daň byly také pronajímány novým výběřím, *čelným [Mt 22,17; Ř 13,7]. Kromě toho byla placena daň z hlavy na znamení poddanství. Vedle toho ovšem platili Židé daň chrámovou [Ex 30,13]. Tato daň [Mt 17,24-25] byla $\frac{1}{2}$ lotu = $\frac{1}{2}$ stater = 2 drachmy. Byla ustanovena k hrazení chrámových vydání při ranních a večerních obětech; časem byla proměněna na nucenou roční dávku. Po zkáze chrámu spravoval tuto daň Vespasian a jeho nástupci převedli ji na chrám Jupiterův. Tato daň nesmí být zaměňována s daní placenou římskému císaři [Mt 22,17]

„Peníz daně“. Drachma císaře Nerona.

Stater císaře Augusta, jakým podle Mt 17,27 placena chrámová daň.

Dar, dárcce, dávání jsou rčení, jež se velmi často vyskytují v Písmě sv. Hebr. řeč má asi 15 různých slov pro tyto pojmy. Povaha daru totiž byla velmi rozdílná podle okolností. Starý a Nový Zákon se tu znatelně liší.

1. *Starý Zákon* - a) Někdy dar neznamenal nic jiného než zdvořilé vyjádření pro výměnný obchod, neboť se rozumělo samo sebou, že obdarovaný se odplatí stejným způsobem [Gn 23,10-20; 1Kr 10,10.13; sr. 2S 24,21-24]. Jindy znamenal dar žádost o přízeň nebo obnovení přízně [Gn 32,20; 33,11; 34,12; 43,11; 1S 25,27; 30,26; Př 8,16]. Je přirozené,

Dar, dárcce Daremný [115]

že v tomto případě se dar snadno mohl proměnit v úplatek, který byl ve SZ přísně zakázán [Ex 23,8; Dt 16,19; Ž 15,5; Př 17,23; Iz 1,23; 5,23; sr. Sk 24,26]. - b) Dar jako pocta a poplatek králům [Sd 3,15; 1Kr 4,21; Ž 72, 10], prorokům [1S 9,7; 2Kr 8,9; Dn 5,17], levitům [Ex 23,15; 34,20]. - c) Dar jako oběť Bohu [Mal 1,8]; přijal-li Hospodin dar, znamenalo to přízeň [Sd 13,23; 2Pa 7,1], nepřijal-li, nepřízeň [Gn 4,4n; Mal 1,10]. Proroci usilovně bojují proti názoru, jako by bylo možno Boha uplatiti [Iz 1; Ž 50; Dt 10,17]. - d) Obdarování v našem slova smyslu [Jr 40,5; 2S 11,8; Est 9,22; 1S 18,4; Gn 24,53].

2. *Nový Zákon*. a) Dar Bohu [Mk 7,11], aram. **korbán* = darováno [Bohu]: Ez 20,28. Tohoto daru nesmí být použito k obdarování lidí. Sr Mt 23,19: *korbán* bylo vše, co se dostalo do blízkosti oltáře anebo co se dotklo oltáře. b) Obyčejně se myslí na dary, kterými Bůh obdaroval člověka [Ef 4,8], neboť Boží vlastností je více dávat než přijímat, c) Tak jako dává Bůh, tak mají dávat i křesťané [Mt 6,1; L 6,32]. Je zvláštní výsadou křesťana, že smí dávat dary Kristu [L 5,29.30; 7,37; 8,3; J 12,2]. Dávání zůstalo podstatnou stránkou křesťanských bohoslužeb jako dobrovolná pocta Bohu [Mt 5,23; 2K 9,7n; F 4,16n; Sk 11,29; Ř 15,26; 1K 16,1; 2K 8,9n]. *Dán, dáno.

Dára, syn Máchol z rodiny judského Žáře, proslavený moudrostí. V 1Kr 4,31 je správněji nazýván Darda [sr. 1Pa 2,6].

Darda *Dára.

Daremný. Toto slovo v Kral. češtině znamená marný, prázdňný, bez obsahu, bez účinku, beze smyslu. Jsou jím překládána původní slova, která bývají jindy přeložena slovy »prázdňný«, »marný«, »nadarmo« i jinak. V SZ jsou to dvě slova *šrik, šáv'*, která znamenají »prázdnotu« a »nicotu«, zejména tu, která je vlastní pohanským božstvům a čarodějným představám a praktikám. Takto daremné není slovo Hospodinovo [Dt 32, 47], zato však lidské obmysly [Ž 2,1], námahy bez Boha podnikané [Ž 127,2], a zejména ovšem lidské pověrečné naděje [Iz 59,4]; vrcholem bezbožnosti pak jest, když se tato nicotnost, vlastní modlám, přičítá službě Hospodinu [Mal 3,14.] - V NZ je Kral. d veskrze překladem řeckého *kenos* = »prázdňný«, které bývá vedle toho překládáno ještě slovy »nadarmo« a »marný«; všechna tato další česká slova mají však za předlohu ještě několik jiných řeckých slov, takže stav věci je dosti složitý. Zajímavé je užití slov 1K 15,10.14.58, zejména připojíme-li ještě 15,17, kde je užití jiného řeckého i českého slova, ale takového, které také patří do okruhu výrazů označujících prázdnotu pohanských božstev. Ježíš Kristus vskutku vstal z mrtvých: touto skutečností se odlišuje od prázdňných představ lidských; na základě toho má smysl lidská víra v. 14.17. i všecko namáhání apoštolské v. 58, to je také

[116] Darius-David

základem účinnosti Boží milosti v. 10. Kdyby však tohoto základu nebylo, a ovšem: kdyby se člověk nebo církev spustila víry v tuto skutečnost, hned by bylo všecko marné, prázdné, »daremné«. Realnost dění víry se osvědčuje i na zjizitelném účinku, jímž je ovoce apoštolova misijního úsilí [1Te 2,1]; kdyby se pokušiteli podařilo odvrátit sbor od skutečné a pravé víry, učinilo by to apoštolovu práci v tomto bodu d., i když by tím zajisté nebyla podvrácena realita díla Kristova [sr. F 2,16]. Podobně by dílo apoštolovo vyšlo nadarmo, ano byla by ořesena sama základna jeho práce a samé církve, kdyby se stalo nemožné, t. j. kdyby se projevila bytostná a neurovnatelná nesourodost práce Pavlovy na jedné a jerusalemských apoštolů na druhé straně: Ga 2,2. Prázdnota a marnost ohrožuje věřícího i církev, kdykoli slyší slovo Boží bez osobního závazku 2K 6,1, kdykoli šilhá jinam, než je postačitelná a svrchovaná milost Kristova [Ga 3,4; 4,11], zejména, kdykoli by začali spoléhat na mamou moudrost lidskou [Ko 2,8 sr. Ef 5,6]. Zde všude v pozadí zaznívá původní sz myšlenka prázdnoty a nicotnosti božstev a kultů pohanských; sr. Sk 4,25; 14,15; 1K 3,20; Tt 3,9; Jk 1,26; 1Pt 1,18. S.

Darius [Dareios] jest jméno několika králů médských a perských; asi o třech z nich jest zmínka ve SZ.

1. Darius Médský [Dn 6,1; 11,1]; syn Asvera ze semene médského [Dn 9,1], který se stal v 62 letech prozatímním králem babylonským po smrti Balsazarově [Dn 5,31]. Je to asi syn posledního krále médského, známého v dějinách pod jménem Astyages. Snad se tedy jmenoval Kyaxares a byl tchánem Kyrovým. Jiní badatelé jej ztotožňují s Gobryou [Gobrias, Guburu, Ugbaru], Kyrovým vojevůdcem, který vtrhl do Babylona proti Balsazarovi, synu Nabonidovu, a dobyl ho pro Kyra. Po zabrání města byl Gobrias jmenován místokrálem. Tato totožnost však by musela být ještě potvrzena klínovými nápisy. Dodnes se v babylonských pramenech nenašlo jméno Daria, který by nastoupil po Balsazarovi anebo předcházel Kyra. Daniel dosáhl u D. nejvyšší hodnosti [Dn 6, 1n]. Po jeho zázračném vysvobození vydal D. všem svým poddaným dekret, »aby se báli a třáslí před Bohem Danielovým« [Dn 6,25n]. Jde však vskutku o tohoto D.? Sr. *Danielova kniha.

2. Darius I. [521-485 př. Kr.], král perský, syn Hystaspův ze starého královského rodu Achaemenovců, nejbližší příbuzný svého předchůdce Kambysa. Také Kyros pocházel z tohoto rodu. Než se stal králem, musel D. odstranit nejprve Gaumatu, jenž předstíral, že je zavražděným synem Kambysovým, a potlačit vzpouru 9 provincií. Za jeho panování dosáhla říše perská největšího rozkvětu. Tuto slávu poněkud oslabily jednak neúspěch výpravy proti Skythům na Donu, jednak porážka v bitvě u Marathonu [490 př. Kr.] proti

Řekům. Bydlil v Suzách. Říši rozdělil na 20 satrapií. Satrapii vládl satrapa, který si vydržoval dvůr jako král a vybíral daně pro krále i pro sebe. D. zavedl jednotnou říšskou měnu; dal raziti zlaté i stříbrné peníze. Dareikos byl zlatý peníz o váze 8.4 g, tolik jako 1 šekel =

Otisk pečetního válečku Daria I. Nad ním symbol božstva Ahura-Mazda.

1/60 lehké miny. Lehký talent babylonský = 30.3 g; 1 mina 505 g [*Centnér]. Stater byl peníz stříbrný o váze 5.6 g, 20 staterů = 1 zlatý dareikos. Zlato bylo 13¹/₂ x cennější než stříbro. D. dovolil Židům dostavět chrám, když byla jeho stavba na čas přerušena. Potvrdil Kyrův dekret a navrtil Židům staré výhody [Ezd 5,1n.5; 6,1n]. Chrám byl dokončen v šestém roce jeho vlády [Ezd 6,15]. Za jeho vlády působili proroci Aggeus [1,1; 2,1.11] a Zachariáš [1,1; 7,1].

3. Darius Perský [Neh 12,22], pravděpodobně poslední král perský s přízviskem Codomannus [336-330], kterého si podmanil Alexandr Veliký.

Darkon, jeden z potomků Šalomounových služebníků, který založil rodinu, jež se vrátila se Zorobábelem a Nehemiášem ze zajetí Babylonského [Ezd 2,56; Neh 7,58].

Dátan, syn Eliaba, přední z pokolení Rubenova, který se spikl s levitou *Choré proti Mojžíšovi [Nu 16,1-35; 26, 7-11; Dt 11,6; Ž 106,17].

David [= milovaný, králem asi 1013-973 př. Kr.], nejmladší syn Izai Betlémského z pokolení Judova, vnuk Obédův, pravnuk Bozův [a Rut moábské], druhý král izraelský, sjednotitel pokolení izraelských, zakladatel veleříše izraelské, starozákonní žalmista, předobraz mesiášského krále, »muž podle srdce Božího« [1S 13,14], praotec Ježíšův.

1. Davidovo mládí. 1S líčí tři události, které staví mladého pastýře D. do popředí veřejného zájmu: »Podle 1S 16,1-13 byl pomazán od Samuela za krále ještě za života Saulova; podle 1S 16,14-23 se octl D. na dvoře královském proto, že uměl hrát na harfu; podle 1S 17 vystupuje konečně jako udatý bojovník. Pro svůj úspěch stal se oděncem

Saulovým [1S 18,2], potom hejtmanem nad tisícem [1S 18,13] a konečně i zetěm královským [1S 18,25-26], což mu přivodilo nové povýšení; stal se hejtmanem královny tělesné stráže. S nejvyšším velitelem Abnerem a korunním princem Jonatanem jidal D. při stole králově [1S 20,25]. Brzy však začal Saul žárliti na Davida pro jeho úspěchy a přízeň lidu. Pojal podezření, že se chce zmocnit trůnu. Proto jej chtěl odstranit násilím.

2. David psancem. D. se zachránil útekem za podpory Jonatanovy [1S 19,1-7]. Nejprve byl krátký čas v Nájot Ráma u Samuela [1S 19,18-19], a když tento jeho úkryt byl králi prozrazen, odešel do Nobe ke knězi Abimelechovi [1S 21; sr. Mt 12,3], odtud do Gát, kde předstíral bláznovství, pak se skrýval v jeskyni *Adulam. Jeho rodina se skrývala s ním. Ale i mnozí přívrženci D. opustili stálá bydliště a utvořili D. tělesnou stráž o 600 mužích. Konečně se D. uchýlil k filištinskému králi Achisovi, který mu vykázal město Sicelech k obývání [1S 27,6]. Zde se zdržel rok a čtyři měsíce, podnikaje šťastné boje proti Gessurským [Joz 13,2], Gerzitským a Amalechitským.

3. David králem. Po smrti Saulově na hoře *Gelboe usadil se D. v Hebronu. »I přišli muži judští a pomazali D. za krále nad domem judským«. Bylo mu 30 let [2S 2,4;5,4]. V Hebronu panoval sedm a půl roku. Podarilo se mu dobýt na Jebuzejských Jerusalema, kam přeložil své sídlo. Po násilné smrti Izbozeta, syna Saulova, připadla mu vláda nad celým Izraelem [2S 3 a 4]. Rozumí se, že okolní národové byli tímto soustředěním moci izraelské znepokojeni. Nejdříve vytáhli proti D. Filištinští, ale byli poraženi a Gát s celým okolím bylo připojeno k říši izraelské [2S 5,17-25]. Pak byli poraženi Idumejští v údolí solnatém [2S 8,13] a uvedeni pod plat [1Pa 18,12-13]; stejně se vedlo Moabským [2S 8,2; 1Pa 18,2], Ammonitským [2S 10,1; 12, 26-31; 1Pa 20,2], Syrským [2S 8,5-13] na jih od Damašku a jiným drobnějším kmenům. Po dvacetiletém válčení byla říše D. upevněna a sahala od Rudého moře až po Libanon a Damašek [Ex 23,31-33; Dt 11,23-35]. Také domácí obyvatelstvo kananejské bylo úplně podrobena.

4. Politika vnitřní a organizace říše. Truhla Boží byla přenesena z Kariatjaharim, kde byla přes 70 let, do Jerusalema [2S 6; 1Pa 13 a 15]. Služba stánku byla zorganizována [1Pa 23-26] za vedení nejvyšších kněží *Abiataru a *Sádocha [1Pa 27,34;16,39]. Po stránce náboženské působili na D. zvláště dva proroci: Gád [2S 24,11] a Nátan [2S 7,2; 12,1-4].

D. zorganizoval říši i vojensky. Jeho tělesná stráž byla složena z Peletejských a Ceretejských, t. j. patně žoldnéřů filištinských. Jen jejím hejtmanem byl Izraelec z rodu Aronova, *Benaiáš, syn Joiadův [2S 8,18; 15,18; 1Kr 1,38,44]. Vrchním velitelem vojska byl Joáb. Veškerá vojenská síla byla rozdělena na 12 houfů po 24.000 mužů; každý z těchto houfů konal službu jeden měsíc [1Pa 27,1-15].

David [117]

Novinkou bylo, že vůdcové mohli v boji užívatí vozů místo obvyklých mezků. Jízdy ve vojsku izraelském v době D. nebylo. Snad také proto, že koně patřili do slunečního kultu. Proto dal D. podřezat žily koňům zajatých nepřátel [2S 8,4, sr. Bič I. 323]. Každý D. houf se skládal z oddílů po 600 mužích, každý oddíl měl tři skupiny po 200 mužích, které se zase dělily na dalších 10 skupin po 20 mužích s jedním důstojníkem.

I politická správa říše byla za D. dobře zorganizována. Ústřední správu vedli královští radové: Jonatán, strýc králův, Achitofel Gilonský [1Pa 27,32-33], Chusai Architský, »přítel králův« [1Pa 27,33; 2S 15,37; 16,18-19]; Seiaš byl písařem [2S 20,25], Aduram byl ustanoven nad platy [2S 20,24]. Pro každý druh správy byli ustanoveni zvláštní úředníci.

D. se snažil za pomoci Chírama, krále tyrského [2S 5,11], povznésti Jerusalema i stavebně [1Pa 14-15]. Na pahorku Sión byl vystavěn nádherný hrad z cedrového dříví. D. připravil i materiál pro stavbu chrámu [2S 7,2-17; 1Pa 22,5-18].

5. Vzrůstající těžkosti. Při všech těchto úspěších nedovedl D. zcela odstranit napětí mezi pokolením Juda a ostatními pokoleními izraelskými a nechybělo na pokusech setřásti panství pokolení Judova. Ale i v pokolení Judově byla hořkost proti D., že hlavním městem učinil Jerusalema a opustil Hebron. Na tuto poslední hořkost navázal syn Davidův *Absolón, který po čtyřleté přípravě na revoluci zosnoval povstání, v němž přišel o život [2S 15,1-6]. Ani porážkou Absolónovou neumlkly odbojné snahy. Benjaminští za vedení Šebova pokoušeli se o odpor na severu. Mamě. Také Adoniáš, nyní nejstarší syn D., usiloval za pomoci Joábovy a Abiatarovy o nástupnictví na trůně izraelském. Ale pokus se nezdařil a Šalomoun, syn Betsaby, byl ještě za života D. pomazán za krále a nastolen [1Kr 1,33n]. Také v osobním životě D. nechybělo stínů [poměr k Betsabé], jež měly nepříznivý vliv na mravní život celé rodiny D. [Ammon zneuctil Támar, vlastní sestru, začež byl lstivě zavražděn od Absolóna]. Ke konci své vlády nařídil D. sčítání lidu [800.000 Izraelců, 500.000 Judských; 2S 24,1n, na rozdíl od 1S 11,8: 300.000 a 30.000!]. Písmo praví, že Bůh ponukl D. k tomuto kroku [Kraličtí vsunují satana jako původce tohoto sčítání podle mladší verze z 1Pa 21,1, kde je o satanu řeč i v hebrejském originálu], protože prchlivost Hospodinova popudila se proti Izraelovi. D. v opravdovém pokání bere na sebe všecku vinu. Ž 18 je krásnou ukázkou duchovního postoje D-ova v utrpení i ve vysvobození [2S 22].

6. David-žalmista. Přes všecky stíny přece jen vynikal D. hlubokou zbožností, o čemž svědčí básnické projevy jemu připisované, překypující pokorou před Bohem, radostí a nadějí v Hospodinu a pravou lítostí nad hříchem. D. je pro biblické podání původcem

[118] Dcera Dedan

náboženské lyriky izraelské [2S 1,17-27; 3,33n; 22,2-5; 23,1; Ž 18; Am 6,5; Ezd 3,10; Neh 12,24.36.45n]. Jeho žalmy byly zdrojem útěchy pro církev Boží všech dob. Podle nadpisů je D. připisáno 73 žalmů [na př. 3,7,8,51 a j.]. Otázka původu bude asi sotva kdy rozřešena, protože nadpisy žalmů nepocházejí z nejstarší doby. Nezapomeňme, že v Písmu sv. nejde o kult osob, tedy ani o vyvyšování Davida. Tedy ani nadpisky žalmů nevelebí autora, nýbrž vyjadřují zřejmě duchovní náplň skladby bez ohledu na to, od koho pochází! Nejnověji vyslovil uppsalský starozákonník I. Engnell velmi pravděpodobnou domněnku, že výraz *David* v záhlaví žalmů prostě označuje »krále« [vůbec] a že tedy jde všude u těchto žalmů o žalmy »královské«. - D. sám hrál na harfu [1S 16, 18-23; 2S 6,5] a organizoval prý zpěv při chrámové bohoslužbě [1Pa 6,31; 16,7.41n; 25,1].

7. Mesiáš z domu Davidova. David se stal předobrazem mesiášského Krále, který přijde na konci tohoto věku, aby vykonal soud a ustavil království Boží. Jeho postava je nerozlučně spjata s představou nového nebe a nové země. Tento Král bude pomazaný Hospodinův, Kniže spravedlnosti a pokoje, Mesiáš. Máme tu přirozené vyvrcholení starověké víry v božnost králů [*Král]. »Král je inkarnací [vtělením] božstva, a proto je i předmětem náboženské úcty« [Bič, I, 137]. Ovšem, judští králové mají nikoli reprezentativní, ale misijně služebnou povahu [sr. Mt 20,28] a přímý kult králů byl zakázán. Pozemští králové byli právě jen matným odleskem onoho budoucího nadzemského Krále. Tak i každoroční slavnost nastolovací probouzela a živila eschatologické naděje. Při této slavnosti Hospodin sám po slavném procesí dosedl na svůj trůn v chrámě, aby se ujal vlády. Při tom byl zastupován králem, jenž byl nazýván Synem Božím [Ž 2,7; vnašení truhly Boží do chrámu 2S 6,2n; 1Kr 8; Ž 96,1-13; 132, 8-10.] *Slavnosti. *Korunovace.

Oz 3,5 předpovídá, že přijde den, kdy Izrael bude hledat D. krále svého. Amos [9,11] mluví o tom, že Hospodin zdvihne stánek Davidův; Izaiáš prorokuje o proutku z pařezu Izai, jenž bude základem mesiášského království [11,1; 9,6n]. Micheáš předpovídá, že Mesiáš přijde z Betléma Davidova [5,2]. I Jeremiáš čeká, že nikdy nebude zrušena smlouva se služebníkem Božím D. [Jr 30,9; 33,15.17]. Podle Ez 34,23n; 37,22.24 bude D., t. j. potomek Davidův, pastýřem Izraelovým, takže Aggeus [2,20n] a Zachariáš [4,6n] vidí v Davidovci Zorobábelovi Bohem předpověděného a pověřeného vůdce pobabylonského Božího lidu.

Novému Zákonu záleželo na tom, aby bylo jasné, že Ježíš Kristus je onen předpověděný Davidovec [Mt 2,5n sr. Mi 5,2]. Oba nz rodokmeny [Mt 1,1-17; L 4,23-38] ukazují, že Ježíš je z rodu Davidova. Ježíš sám vztahuje Ž 110,1 na sebe [Mt 22,41-45; 2S 7,12n], ovšem v hlubším slova smyslu.

Dcera. Tento pojem má smysl vlastní [Joz 17,3] a přenesený. V přeneseném smyslu je to a) něžné označení ženy [Ex 2,1; Mt 9,22; L 13,16]; - b) označení ženských obyvatel města nebo země [Gn 24,3; Nu 25,1; Sd 21,21];

- c) předměstí města, kde Kraličtí mívají obyčejně výraz »městečko« [Nu 21,25]; - d) kolektivně jsou nazýváni dcerou obyvatel města nebo země [Ž 9,15; 137,8; Za 2,10; Sof 3,14].

— e) dcera kněze, patrně kněžka, vestálka, zavázaná k naprosté neposkvrněnosti, panenství [Lv 21,9], zasvěcená některé svatyni [Sd 11,30-40 snad myslí na toto zasvěcení, i když, se tu mluví o oběti zápalné; sr. v. 37n] snad jako zpěvačky [Sd 21,20n] nebo »prorokyně« [Sd 4,4; L 2,36]. »Zpěv vysoký« [1Pa 15,20] lze podle Biče [I. 283] překládati jako zpěv »dívčí« [sr. Sd 21,19-21], *Alamot.

Debaset [= velbloudí hrb], město na hranicích území pokolení Zabulonova [Joz 19,11], sev. od potoka Cison, vých. od Akko.

Debora [= včela]. 1. Chovačka, t. j. chůva Rebeky, která ji doprovázela od nového domova, když se provdala za Izáka [Gn 24, 59]. Uvádí se jménem jen při zmínce o její smrti [Gn 35,8]. Pochována byla v Béthel pod dubem, který měl jméno *Allon Bachuth, t. j. dub pláče, posvátný strom [*Dub]. —2. Prorokyně, čtvrtá v pořadí izraelských soudců, z pokolení Izachar [Sd 4,5; 5,15], manželka Lapidotova, bydlící mezi Ráma a Bethel v horách efraimských pod »posvátnou palmou«. Ježto palma byla v Palestině stromem vzácným, byla to asi době známá samota, snad ona, která je nazvána Baltamar, t. j. svatyně palmová [Sd 20,33]. Seděti pod posvátným stromem znamenalo totéž co později »seděti v *bráně«. D. byla nadána duchem prorockým a sama se nazývala »matkou v Izraeli« [Sd 5,7]. Proslula tím, že vyzvala Baráka k boji proti Zizarovi, veliteli vojska Jabína, krále kananejského, a bojovníky dovedla naplniti takovým nadšením, že zvítězili. Tím úcta k ní a k jejímu proroctví ještě více vzrostla [Sd 4,9]. Pokolení Zabulon, Neftalim a Izachar byla osvobozena od nájezdů Jabínových. Toto vítězství opěvuje nadšený chvalo zpěv, který náleží k nejstarším částem SZ [Sd 5,2-31]. Je zřetelně rozdělen na čtyři části: v. 2-5 chvála Hospodinova a líčení hrůzy jeho blízkosti; v.6-11 poměry v Izraeli před vystoupením Debory; v. 12—18 svolání izraelských pokolení; v. 19-31 vítězství Izraelovo a smrt Zizarova. Zpěv D. ukazuje, že Izraelci v této době byli pány pouze na horách, nikoli v úrodném údolí; že kmeny izraelské ještě nebyly sjednoceny; že podle představ lidu Bůh přebýval na jižních horách, odkud na oblacích nebeských přicházel, aby svému lidu, mezi nímž dosud nesídlil, pomáhal ve válce; že Boží moc a síla pouhou blízkostí dovede rozvířiti i přírodní živly. Hebr. text písně D. je na mnohých místech silně porušen [zvl. v.8.10-15], celkový smysl však je jasný.

Dedan. 1. Syn Regmův, vnuk Chusův [Kušité Gn 10,7; 1Pa 1,9].

2. Syn Jeksana, syna Cetry [Gn 25,3; 1Pa 1,32]. O synech D. je v bibli zmínka na několika místech. Někteří sídlili při březích Perského zálivu a jejich potomci provozovali karavanní obchod mezi Perským zálivem a Palestinou. Jiní, manželstvím s prvními spřízněni, bydleli při hranicích idumejských v Arábii a vedli život pastýřský. Biblické zmínky jsou vesměs temné [Iz 21,13; Jr 25,23; 49,8; Ez 25,13; 27,15.20; 38,13].

Dedek [(stč. = dudek) Lv 11,19; Dt 14, 18], ve skutečnosti pravděpodobně čejka [Vanellus cristatus], jež sídlí v Palestině v zimních měsících. Je to brodivý pták z čeledi kulíků s vrchní částí hlavy zelenou, v týle nahoru ohnutou chocholkou, hrdlem do polovice prsou černým a břichem bílým. LXX a Vulgáta však myslí na dudka [Upuda epops], jenž se v Palestině objevuje v březnu. V zimě se odtud stěhuje do Egypta a na Saharu. Patří k čeledi křikavců s dlouhým, zahnutým, se stran smáčkutým zobákem. Na hlavě má vztýčitelnou chocholku. Jeho hnízdo je proslulé zápachem, pocházejícím z nadocasných žláz samičky. Tito ptáci byli pokládáni za nečistě, protože se živí masem, zdechlinami, hmyzem a červy.

Dehavejští, jeden z kmenů, které byly nastěhovány z Assyrie do Samaří na místo desíti kmenů Izraelských, přestěhovaných do Assyrie [Ezd 4,9]. Někteří badatelé se domnívají, že jde o arijský kočovný kmen Dai, o němž se zmiňuje Herodot.

Deker, otec jednoho z 12 vládařů nad Izraelem, které ustanovil Šalomoun [1Kr 4,9].

Delaiáš, 1. Syn Elieonai z rodiny Davidovy [1Pa 3,24].

2. Potomek Aronův, jehož rodina tvořila dvacátou třetí ze 24 tříd kněžských [1Pa 24,18].

3. Syn Semaiášův, jeden z knížat, která varovala krále Joakína, aby nepálil knihu proroctví Jeremiášových [Jr 36,12.25]. Snad je totožný anebo aspoň blíže příbuzný s D., o němž se zmiňuje Neh 6,10.

4. Jeden z rodu Netinejských, zakladatel čeledi [Ezd 2,60; Neh 7,62].

Delean, město v nížině judské [Joz 15,38], totožné s dnešním Telí en-Nedžileh.

Demas. Jméno je nejspíše zkráceninou z Demetrius nebo Demarchus. Byl to společník Pavlův při jeho prvním [?] uvěznění v Římě [Fm 24; Ko 4,14]. Později se o něm dovídáme, že »zamilovav tento svět« a z bázně před utrpením Pavla opustil a odešel do Tessaloniky [2Tm 4,10].

Demetrius 1. Výrobce stříbrných »chrámů bohyně Diany Efezské« [Sk 19,24]. Byly to malé modely velkého chrámu efezské Artemidy s její soškou. Byly nošeny jako amulet na cestách anebo se chovaly v domácnostech pro štěstí. - 2. Křesťan, jemuž 3J 12 dává nejlepší vysvědčení.

Den. 1. Ve významu časovém jest doba zdánlivého oběhu slunce kolem země nebo v obecném smyslu doba, pokud je slunce na obloze, proti noci, kdy slunce zapadlo. Určitěji je to doba jednoho otočení země kolem její

Dedek Den [119]

osy. Právý sluneční den je doba od poledního vrcholení k nejbližšímu následujícímu vrcholení slunce. U různých národů byl den rozličně vymezován. Babyloňané pokládali den za dobu mezi dvěma po sobě následujícími východy slunce [sr. Gn 7,24; Jb 3,6], Athéňané mezi dvěma západy, Umbrové od poledne k poledni, Římané od půlnoci k půlnoci. U Židů začínal původně den večerem jako později u Řeků [Ex 12,18; Lv 23,32] a byl proto označen jako večer a jítro [Dn 8,14]. Jinak jim znamenal den dobu od svítání do soumraku [Neh 4,21] a dělil se na jítro, poledne a večer [Ž 55,18] anebo na šest nestejně dlouhých dob:

a) jítří svítání, - b) ráno [východ slunce], - c) horko dne asi od 9-12 hod., - d) poledne [Gn 43,16; Dt 28,29], - e) podvečer, t. j. »k větru dennímu« před západem slunce, kdy začal od moře vanouti chladnější vítr [Gn 3,8]. Tohoto rčení se užívá u Peršanů dodnes. - f) večer. Časem se babylonským vlivem ujalo počítání odchylné. Rok začínal jarní rovnodenností a den jítrem. Ale »církvní« rok i nadále začínal podzimní rovnodenností a den večerem. Tak se ustálil zvyk počítati den od východu první hvězdy [»svítalo na den« Mt 28,1].

Před zjetím Židé dělili noc na troje bdění [Ž 63,7; 90,4]: a) počátek bdění [Pl 2,19], -

b) bdění prostřední [Sd 7,19], - c) bdění jítří [Ex 14,24; 1S 11,11]. Římané dělili noc na čtyři bdění [vigilie], při nichž se střídaly stráže. S tímto rozdělením se setkáváme i v NZ [Mt 14,25]. Čtvrté bdění bylo mezi třetí a šestou hodinou ranní. Počítati den na hodiny naučili se Židé teprve v zajetí babylonském. Rčení »hodina« vyskytuje se teprve u Daniele [3,15; 4,16].

Den i noc se dělily na 12 hodin [Mt 20,1-12; J 11,9] a podle délky dne nebo noci nebyly hodiny stejně dlouhé. Hodiny se počítaly od jítří, t. j. přibližně od naší šesté hodiny. Naše poledne bylo u Židů hodinou šestou [J 4, 6; Sk 10,9]. Devátá hodina [naše třetí odpoledne] byla hodinou modlitby [Sk 3,1]. Denní hodiny určovali Židé jen podle slunce. V době krále Ezechiáše čteme o slunečních hodinách v Jerusalemě, které postavil Achaz [2Kr 20,11]. Snad je přinesl z Damašku právě tak jako vzor oltáře [2Kr 16,10n]. Sluneční hodiny znali už Egypťané. Ve staré Babylonii pak znali hodiny písečné a vodové.

Dny v týdnu nebyly označovány jmény, nýbrž čísly, krom soboty, jež měla ustálené jméno.

2. Po stránce náboženské, a) Starohebrejský den byl úzce spojen s kultem. Začínal večerní obětí, kultickým jídlem [Ex 12,18] nebo modlitbami [Lv 23,32]. Je příznačné, že kněžské vypravování o stvoření jmenuje také nejprve večer, pak jítro, »den první« [Gn 1,5]. Přítom »den« [světlo] je výsledkem tvůrčího zasažení Božího do tmy chaosu [v.2]. Jinými slovy: čas je stvořením Božím a podléhá Boží moci [Ž 31,16].

[120] Denaba Desátek

b) Den Páně. O některých dnech se předpokládalo, že patří Bohu v mimořádném slova smyslu. I to souviselo s kultem. To platí nejen o *sobotě, nýbrž i o jiných dnech, jež byly »posvěceny Hospodinu« [Něh 8,9].

V NZ »den Páně« byl slaven už v nejstarší době na památku zmrtychvstání Ježíše Krista [Zj 1,10]. Všechny důležité události v životě první církve staly se v neděli: zmrtychvstalý Kristus se ukázal Marii Magdaleně, ženám, dvěma učedníkům jdoucím do Emauz, Petrovi zvlášť a desíti apoštolům společně. Za týden opět prvního dne po sobotě ukázal se shromážděným apoštolům. O svátcích svatodušních, které připadly rovněž na první den po sobotě, byli všichni jednomyslně spolu a přijali dar Ducha svatého. Křesťané se v neděli scházeli k lámání chleba [Sk 20,7], k dobročinným sbírkám [1K 16,2], ke společnému rozjímání Božího slova tam, kde to bylo možno. Ale i jednotlivci mívali v den Páně zvláštní duchovní zkušenosti [Zj 1,10]. Brzy se stala neděle náhradou soboty a výraznou známkou křesťanské zbožnosti. Svěcení tohoto dne klidem od práce bylo zákonně upraveno za císaře Konstantina Velkého a jeho nástupců: byly zapovězeny soudy, řemesla, vojenské pochody, vymáhání dluhů a hraní divadel. Již synoda z r. 585 zapověděla veškeru [i polní] práci v neděli. Sz ustanovení o sobotním klidu bylo přeneseno na neděli. Císař východní říše Lev III. Isaurian [717-740] zákonem zapověděl veškeru práci tohoto dne. N.

c) Den Hospodinův je povětšinou označením dne, který přijde v budoucnosti a zjeví slávu a moc Boží. Nevíme, jak povstala tato představa, ale už v době, do níž nás uvádějí spisy sz proroků, byla běžná v lidové zbožnosti a zdá se, že nesouvisela jen s kultem [nastolovací slavnost novoroční], nýbrž s očekáváním věci příštích na konci tohoto věku. Přeneseně pak označuje i zvláštní pohromy přítomné, předobraz to budoucího soudu, na př. za doby Jeremiášovy [Pl 1,21 vyvrácení Jerusalema] a Ezechielovy [»den oblaku a mráкотy« 34,12]. Ovšem na rozdíl od lidové představy nebude d. Hospodinův »den světla« [Am 5,18n], nýbrž »den tmy«, spojený namnoze s kosmickými změnami [Jl 3,14; Am 8,9; Mi 1,2n; Za 14, 1n.7], kdy budou souzeni nikoliv jen nepřátelé Božího lidu, ale i Izrael [Sof 1], ba, kdy zajde celý starý svět!

Teprve po vykonaném soudu stane se den Hospodinův pro pokořený a kající lid Boží dnem vysvobození a spásy [Ez 33,11n; 34,11n; 36; Za 12,1 n; Mal 3,2-4; Jl 3]. Bude to poslední [eschatologický] spasitelský čin Boží ve prospěch Božího lidu, k němuž dojde »v posledních dnech« [Iz 2,2; Jr 48,47; 49,39; Ez 38,16; Oz 3,5] na konci tohoto věku. Jde o počátek nového věku [eonu]. Na tento konec se vztahují prorocká slova o »dnech« [Am 4,2; 8,11; 9,13], o »tom čase« [Am 5,13; Iz 18,7; Mi 3,4] a j.

d) Nový Zákon vztahuje den Hospodinův jednoznačně na eschatologický zásah Boží. Jde tu o »den Syna člověka« [L 17,22.24], kdy se Kristus zjeví ve své konečné slávě [J 8,56]. Jinde se tento den nazývá »dnem Božím«

[2Pt 3,12; sr. v.10 = den Páně; Zj 16,14 = veliký den Boha všemohoucího]. U Pavla převládá v soulase s Mt 11,22.24; 12,36; 1J 4,17; 2Pt 2,9 myšlenka soudu jak na církvi a apoštolovi [Ř 2,5; 1K 1,8; F 1,6.10; 2K 1,14; F 2,16], tak na nekřesťánech [vedle myšlenky na příchod Kristův 1Te 5,2; 2Te 2,2]. Kristus je Pánem tohoto dne, i když se někdy mluví pouze o dni [bez přívlastku: 1Te 5,5; 1K 3,13; 2Tm 1,12.18; Žd 10,25; podobně Mt 7,22; L 10,12]. Jinými slovy: den zjevení slávy Kristovy těsně souvisí se dnem soudu nad světem. Osoba Kristova je obsahovým centrem tohoto »dne«. Proto je tento »den« také »dnem vykoupení« [Ef 4,30].

e) V přeneseném slova smyslu. Ve Zj 11,9.11 znamená »den« dobu jednoho roku, u J 9,4; 11,9 délku lidského života, jak byla vyměřena Bohem. Podle Ř. 13,12n je »den« obdobím, jež nastalo po vzkříšení Krista, z čehož je odvozován závazek křesťanů, »synů světla«, aby chodili ve světle a odvrhli skutky temnosti [1Te 5,5].

f) Třetí den může být označením krátké doby [L 13,32n], může však mít i hlubší smysl, jak naznačuje výraz z 1K 15,4 »podle Pisem.« Snad se tu myslí na Oz 6,2 [sr. L 24,7: »Syn člověka musí .. v třetí den z mrtvých vstáti«]. Přitom musíme mít na mysli, že podle židovského zvyku každý díl dne se počítá za celý den [Mt 12,40; 27,63n]. Podle židovského názoru se oddělení duše od těla dostavuje až čtvrtého dne po smrti [J 11,39] [většinou podle Dellinga TWNT].

Denaba, město, náležející Bělovi, synu Beorovu, někde na jih od Armonu [Gn 36,32; 1Pa 1,43].

Dennice, Denice, Venuše, podle jiných slunce, v 2Pt 1,19 obrazně o znameních, jež budou bezprostředně předcházeti druhý příchod Kristův. Jiní vykladači rozumějí denici osvěcení Duchem sv.

Derbe. Přesná poloha tohoto maloasijského města není dosud zjištěna; leželo patrně v jv části planiny Lykaonitské, která se prostírala východně od Ikonie podél sev. strany pohoří Tauru. A jistě bylo někde blízko místa, které se jmenuje Cilicijská brána, otvírající cestu z nížiny cilicijské k vnitřní vysočině. Ap. Pavel se do tohoto města uchýlil po kamenování v Lystře na první misijní cestě [Sk 14,6.20]. Na druhé misijní cestě znovu přišel do D. a buď zde nebo v Lystře se seznámil s Timoteem [Sk 16,1]. D. bylo rodištěm *Gaiovým [Sk 20,4].

Derbeus Gáius [Sk 20,4] *Derbe, *Gáius.

Desátek. Dávání desátků, t. j. desátého dílu ze všeho, co člověk měl, bylo velmi starým náboženským zvykem nejen u Izraelců [Gn 14, 20 sr. Žd 7,2-7; Gn 28,22] a Semitů vůbec, ale i u jiných národů. Egypťané odváděli dvojnásobný

Desatero [121]

desátek [pátý díl] úrody faraónovi [Gn 47,24]. Názory, jež při tom vedly jednotlivce i kmeny, byly dvojího rázu: Buď byl desátek pokládán za výplatu Hospodinu, jemuž náleží země se vším, co na ní roste [Lv 27,30-33], anebo byl desátek vyjádřením vděčnosti za přijaté dary [Gn 28,20-22]. D. z obilí a ovoce nemusel být odváděn v naturalii, nýbrž mohl být vykoupen částkou o pětinu větší, než byla tržní cena [Lv 27,31]. Ostatní desátky nemohly být vykoupeny. Jen tenkrát, byla-li vzdálenost od svatyně příliš velká, bylo možno desátek doma prodat a za stržené peníze koupiti ve svatyni náhradní materiál [Dt 14,22-27].

Je zajímavé, že se desátky nedávaly pouze Bohu nebo božstvu, nýbrž i králům [Gn 14,20; 1S 8,15-17; Žd 7,2,4]. [Božnost králů, král reprezentantem Božím na zemi!]

Podle Nu 18,21-24 bylo nařízeno přinášeti desátky levitům, kteří v nich našli částečnou náhradu za to, že se jim nedostalo žádného dědictví v pozemcích. Ale i přichozi, sirotek a vdova měli nárok na obživu z desátků, jež byly nashromážděny ve svatyni u *brány města každého třetího roku [Dt 14,28-29; 26,12n]. Jinak se rozumělo samo sebou, že d. byly odváděny jednou za rok [Dt 14,22] krom sedmého roku, ale Izraelci v přemíře horlivosti, chtějí více vykonati více, než zákon předpisoval, přinášeli desátky i častěji, jak posměšně připomíná Am 4,4. Že měly desátky náboženský [obětní] charakter, vyplývá z předpisu, že měly býti zčásti snědены před oltářem při obětní hostině, již se zúčastnili levitové a obětující [Dt 12,5-7.11-12; 14,23-27].

Odvádění desátků bylo do jisté míry zachováno i v pozdějších dobách [Neh 10,37n; 12,44; 13,10-14], ačkoliv v dobách náboženského úpadku bylo třeba desátky vymáhat [2Pa 31,4-12; Mal 3,7-12], i v době nz platil zvyk desátků [Mt 23,23; L 11,42; 18,12]. Jsou mnozí křesťané, kteří i dnes dávají desátek svých příjmů na věci království Božího.

Desatero, dekalog, původně »deset slov« [Ex 34,28; Dt 4,13; 10,4] Božích, vytesaných do dvou kamenných desek [Ex 31,18] popsaných po obou stranách [Ex 32,15] a uložených do truhly úmluvy, kterou Mojžíš zvlášť pro tento účel zřídil [Ex 20; 24,12; 31,18; 32,15-16; Dt 5,22; 9,10-11; 10,1-5; Ex 32,19; Dt 9,17; Ex 34,4,28]. V truhle podle vypravování 1Kr 8,9 a Dt 10,5 zůstalo »deset slov« až do doby Jeremiášovy. Podle rabínské tradice sám Jeremiáš ukryl Desatero, aby nepadlo do rukou Nabuchodonozorových.

Vedle názvu »deset slov« vyskytuje se také název »svědectví« jako slavnostní osvědčení vůle Boží [Ex 25,16,21; 31,18] nebo také »smlouva Hospodinova« [1Kr 8,21; 2Pa 6,11]. Neboť D. je závěrečnou podobou smlouvy Hospodinovy, uzavřené s lidem Božím na Sinai. Název »příkázání« přišel v užívání teprve v době Kristově [L 18,20].

2. Rozšíření a rozdělení »deseti slov«. Častá zmínka o »desíti slovech« naznačuje, že

původní znění Desatera bylo pravděpodobně velmi stručné. V knihách Mojžíšových máme mimo jiné podobné sbírky [Ex 34] zachováno Desatero zvlášť ve dvojím znění [Ex 20,1-17 a Dt 5]. Rozšířenější je text v Ex 20; druhé znění vypadá místy jako výklad k tomuto textu. Rozdíl je na př. v tom, že první odůvodňuje sobotu odpočínutím Božím sedmého dne při stvoření, kdežto Dt 5,1-21 se dovolává vysvobození lidu z Egypta v tento den jako důvodu pro svěcení soboty. Do podrobností se v tomto stručném výkladu nemůžeme pouštět zejména proto, že mezi badateli není dosud jednoty.

Jednoty není ani v rozdělování Desatera. Jest známo uspořádání, podle něhož první a druhé příkázání jsou příkázáním jedním a desáté příkázání dvěma. Užívá ho celá západní církev od dob Augustinových až do reformace; ještě nyní církev katolická a evang. a. v. vynechávají zákaz »rytín a podobenství«. Podle tohoto rozdělení by první deska obsahovala tři příkázání, druhá sedm. Při tomto rozdělení chybí tedy zákaz modlářství. Uspořádání D. v reformovaných církvích pochází už z prvních dob křesťanských, zvl. jak bylo ve zvyku u církví východních, a obsahuje jak zákaz mnohožství, tak zákaz modlářství. Je bližší původnímu pojetí židovskému. První deska by měla 4 příkázání [povinnosti k Bohu], druhá 6 příkázání [povinnosti k bližním].

Je zajímavé, že Filon Alexandrinský má za to, že každá z desek Mojžíšových měla pět příkázání. Rozdělení, které dal D. Ježíš [láska k Bohu, láska k bližnímu], neodporuje tomuto názoru Filonovu; neboť úcta k rodičům byla pokládána starými za zvlášť posvátný závazek, který je příznačnou stránkou úcty k Bohu. Je také těžko zařaditi rodiče mezi bližní, na které se vztahuje dalších pět příkázání. Ani Pavel nevypočítává mezi povinnostmi k bližnímu úctu k rodičům [Ř 13,9]. Zato Ježíš úctu k rodičům řadí k pěti posledním příkázáním [Mk 10,19]. Ostatně nezapomeňme, že ani u zbývajících pěti příkázání nejde o pouhou morálku, nýbrž výslovně o zákon Boží.

3. Ráz mojžíšovského náboženství podle Desatera. Předpokládáme-li mojžíšovský původ D. — a není důvodu, proč bychom o tom pochybovali —, získáme jasný obraz o tom, jakého rázu bylo náboženství, jež vzniklo zjevením Božím na Sinai. Uprostřed formalisticko-kultického světa pohanského překvapuje duchovně ethický ráz D. Není v něm ani slova o obětech, takže Sellin [Geschichte des Volkes Israel; Israelitisch-jüdische Religionsgeschichte] se domnívá, že v původním mojžíšovském náboženství měla oběť vedlejší roli [sr. Am 5,25n; Oz 6,6; 8,12n; Mi 6,6-8-Jr 7,22; sr. 1S 15,22]. Stejně je tomu s kněžským úřadem, jehož hlavní úlohou nebylo kultové obřadnictví, nýbrž i v kultu vyučování zákonu a vynášení soudů Božích [Dt 33,8n; Ex 18], takže se Sellin odvažuje tvrdit, že ve srovnání s převážně kněžským náboženstvím okolních

[122] Deset měst-Deuteronom

národů bylo mojžíšovské náboženství náboženstvím laickým. Zajímavé je i to, že D. ze svátků jmenuje pouze »sobotu«. I zákaz obrazů musel mít rozhodující vliv na uspořádání skrovného kultu [Dt 4,16,25; Ex 20,23; 34,17]. Neboť podle Ex 20,5 Bůh je božstvem »horlivým« [= žárlivým], jež nesnese vedle sebe nic, co by bylo předmětem uctívání. Jediným kultickým objektem byly truhla a stánek, jež byly symbolem smlouvy Boží pro Desatera, které v nich bylo uloženo [Dt 10,2n; 1Kr 8,9, 21]. Teprve později se náboženství Mojžíšovo vyvinulo v národní kultické náboženství. Ale proroci navazovali zřejmě na mojžíšovskou tradici. N.

4. Výklad a význam Desatera. Norský starozákonník S. Mowinckel vyslovil velmi podnětnou domněnku, že totiž D. je trůnní řečí Hospodina-Krále, pronášenou při novoročních [nastolovacích] slavnostech. Je tudíž současně projevem Boží lásky a spasitelné péče o člověka a příslibem blaženého věku. Židovstvem bylo nepochopeno a vyprázdněno, ale proti zákonickému formalismu stojí jasně a pevně stanovisko Ježíšovo, vystihující podstatu sz zvěsti a navazující bezprostředně jak na původní zjevení zprostředkované Mojžíšem, tak na reformační zápas sz proroků, takže možno říci, že teprve výkladem, který dal Desateru Ježíš v kázání na hoře, přivedeny byly jeho náboženské požadavky na nejvyšší stupeň a D. pochopeno opět jako jednota [sr. L 18,18-27 s Mt 22,36-40]: kdo hřeší proti jednomu, hřeší proti všem příkázáním. Lásky k Bohu a láska k člověku jsou spojené nádoby [sr. 1J 4,20]. Jen člověk znovuzrozený může obstát před Bohem i tváří v tvář Desateru, jež jako pěstoun ke Kristu [sr. Ga 3,24] mu je ukazatelem ke spáse, zatím co těm, kteří spoléhají jen na vlastní zásluhy, se Zákon Boží stává nesnesitelným břemenem [sr. ep. Římanům]. X

Deset měst [Dekapolis = Desetiměstí], konfederace 10 měst, jež ovládala celý kraj. Původně v tomto sdružení byla města s hellenistickou kulturou *Betsan [Skythopolis Joz 17,11], Hippos, *Damašek, *Gadara, Rafaná, Kanatha, Dion, Pella, Gerasa a *Rabbat Ammon [Filadelfia], jež se prostírala větším dílem v Zajordání od roviny Jezreelské na východ. R. 64 př. Kr. dal Pompeius těmto městům autonomii, odděliv je od území pod správou židovskou. Města, k nimž později bylo přibráno 8 dalších, ležela na 3 karavanních cestách ze západu na východ, jež ústily na hlavní silnici do Damašku [Mt 4,25; Mk 5,20]. R. 105 po Kr. bylo Dekapolis přivtěleno k provincii Arábii.

Deska [Ex 34,1; Abk 2,2; Žd 9,4]. *Psán, psáti.

Děšť. V Palestině prší pravidelně od listopadu do konce března nebo počátku dubna [zima]. Od dubna do října neprší [léto] a jediným osvěžením pro rostlinstvo je rosa [Gn 27,28; Dt 33,13; Ž 133,3]. Děšť v době

žní byl vzácnou výjimkou [Př 26,1] a takřka divem [1S 12,17]. Co bylo zelené, zhnědne, cisterny se vyprázdňují, prameny vyschnou. Někdy je sucho přímo zhoubné [sr. 1Kr 18,5-6,41; Iz 40,7] a přivozuje hlad. Proto je t. zv. »raný děšť« [listopadový] očekáván žádostivě [L 12,54; 1Kr 18,44]. Bez něho není pomyšlení na osev [pšenice a ječmene], protože půda je utvrdlá na kámen [Dt 11,14; Jr 5,24; Jl 2,23]. Raný děšť ovšem nepřichází náhle. Ohlašuje se několika lijáky už v říjnu [na pohoří Libanon již o měsíc dříve]. Leden a únor jsou nejchladnějšími měsíci v roce. Někdy padá i sníh, ale ležeti nezůstává. Vlhké počasí bývá pravidelně ukončeno t. zv. »pozdním deštěm« [Př 16,15; Jb 29,23] v měsíci březnu a počátkem dubna [děšť jarní, bez něhož by obilí žarem léta bylo sežehnuto]. Ke konci dubna se sklízí už ječmen v údolí Jordánském, pšenice o čtrnáct dní později. Na Libánu uzraje obilí až v červnu.

Deuteronomium [česky »opakování zákona«, »druhý zákon«] je řecký název páté knihy Mojžíšovy [*Pentateuch].

1 Rozdělení a obsah. Kniha se zřetelně dělí na několik částí: a) Dt 1-4 po krátkém historickém úvodě opakuje krátce události posledních 40 let na poušti zvláště se vztahem k osazení země zaslíbené. K tomu je připojeno zřízení tří měst útočištných na východní straně Jordánu [Dt 4,41-43]. - b) Dt 5-26; 28; 29,2-30,20 obsahuje nový výklad zákonů Mojžíšových s mnohými dodatky a úpravami, hodicími se pro vyvinutý společenský život v národě usazeném už v zemi zaslíbené [na př. zřízení měst útočištných záp. od Jordánu kap. 19]. - c) Dt 31,30-33 obsahuje dvě poetické vločky, z nichž jedna je »píseň Mojžíšova« [31,30-32,44] a druhá »požehnaní Mojžíšovo« dvanácti pokolení [Dt 33]. - d) Kap. 27,31-34 vypravují o posledních nařízeních Mojžíšových [vsazení obilných kamenů, do nichž měla být vyryta slova zákona, na horu Hébal, příkázání levitům 27,4-26], zřízení Jozue na místo Mojžíšovo [31], a o jeho smrti [34].

2. Hlavní myšlenky. a) Hospodin je Bohem nejen lidu izraelského, ale Pánem vši země [10,14], který trestá nejen hříchy lidu izraelského, ale hříchy všech národů [9,5; 12,31]. Modloslužba je proto největším hříchem [6,14; 17,3n], kterého se má Izraelec varovati, i kdyby se měl proto naprosto odloučit od cizích národů [7,1-4]. Poněvadž pak množství svatých by mohlo vésti k porušení víry v jediného Boha, žádá Deuteronomium soustředění bohoslužby do Jerusalema. - b) Hřích je přestoupení zákona Božího, který platí pro všechny národy. - c) Ačkoliv je Hospodin Bohem všech národů, jeho vztah k Izraelovi [kap. 5-11] je vztahem smlouvy na základě milostivé lásky Boží [9,4-6], nikterak zasloužené [9,7n]. To jediné, co Bůh očekává od svého lidu, je vděčnost, vyjadřovaná jednak radostnými bohoslužbami [12,18n], jednak lidskostí [22,1n.8n; 24,10n]. - d) Bůh se zjevil

lidu izraelskému v mocných spasitelných událostech jeho minulosti. Jinými slovy: Bůh je Pánem zasahujícím do dějin. Proto i sváteční bohoslužby izraelské se většinou vztahovaly na spasitelné skutky Boží v minulosti. Izrael měl děkovati Hospodinu za vše, co se s ním dalo a děje [viz zvl. kap. 26]; všechno měl přijímati jako dar ruky Boží. – e) Deuteronomium je první kniha, která zdůrazňuje náboženskou výchovu [6,6n; 11,19; 6,9; 11,20].

3. Vliv knihy. Badatelé se domnívají, že kniha, jež byla r. 622 př. Kr. nalezena v chrámě knězem Helkiášem [2Kr 22,8], je v podstatě [tedy nikoli doslovně!] kniha Deuteronomium, zvl. kap. 5-26; 28,1-46. Neboť náboženská reforma Joziášova plní to, co je obsaženo v uvedených částech Dt. Především byla odstraněna bohoslužba na výsostech a soustředěna v Jerusalemě [2Kr 23,8.13], což je hlavním požadavkem Dt 5-26. Nejstarší proroci tohoto soustředění bohoslužby v Jerusalemě ještě nežádali: 1Kr 19,10. Ezechiáš byl první, jenž učinil pokus o odklizení výsostí [2Kr 18,4] s nepatrným souhlasem lidu, o čemž svědčí to, že Rabsace mohl popuzovat proti králi právě poukazem na zbožené výsosti. Stačí pro srovnání uvést pouze souběžná místa z 2Kr a Dt, aby vyniklo, že reforma Joziášova se úplně shoduje s požadavky D. [2Kr 23,6 sr. Dt 16,21n; 2Kr 23,7 sr. Dt 23,17; 2Kr 23,5 sr. Dt 17,3; 2Kr 23,10-13 sr. Dt 12,31; v 2Kr 23,21-23 se připomíná, že slavnost velkonoční byla slavena v Jerusalemě. Sr. Dt 16,5-7 a Ex 20,24; 2Kr 23,24 sr. Dt 18,10n].

4. Doba vzniku. S jistotou můžeme říci pouze, že D. v dnešní podobě je mladší, t. j. vzniklo později než t. zv. kniha smlouvy [Ex 20,23-23,19] a dříve než Lv [zvl. 17-26]; neboť společenské poměry, které předpokládá D., jsou vyvinutější a složitější než ty, které předpokládá Ex 22-23; a to, co nechává D. nerozřešeno, řeší Lv. Nezáleží však příliš na datu sepsání, neboť v Dt obsažený materiál je beztak mnohem starší, z valné části po staletí tradovaný jen ústně! Rozhodující je, že duchem velmi věrně vystihuje vlastní svéráz mojžíšského náboženství.

Ježíši Kristu bylo D. velmi drahé [sr. Mt 4., kde jsou citáty z D.]. Také nejvyšší zákon, platící nejen Židům, ale všemu světu, uváděl z této knihy [Mk 12,28-30 sr. Dt 6,4-5].

Dědic, dědictví. 1. Ve smyslu právním. V době patriarchů bývalo dědictví rozděleno pouze mezi syny legitimní ženy [Gn 21,10; 24,36; 25,5]; nejstarší z nich obdržel větší díl, stal se hlavou širší rodiny s povinností pečovat i o ženy. Synové ženin bývali podělováni dary [Gn 25,5-6], Za doby Soudců nedostávali synové ženin nic [Sd 11,1n]. Dcery dostávaly odbytné. Když se lid usadil v zaslíbené zemi, byly dědické poměry upraveny takto: Dědictví bylo rozděleno mezi syny, nejstarší obdržel dva díly, ostatním bylo dáno po stejném dílu [Dt 21,15-17]. Nebylo-li synů, připadlo dědictví dceři [Nu 27,8] s podmínkou, že se nevyvdá z čeledi domu svého otce

Dědic Děkování [123]

[Nu 36,6n]; jinak by dědictví propadlo. Nebylo-li synů ani dcer, přešlo dědictví na bratra, a nebyli bratr, na strýce se strany otcovy, a když ani toho nebylo, na nejbližší příbuzné [Nu 27,9-11]. *Kšaft.

2. Ve smyslu náboženském. Dědictví označuje ve SZ ponejvíce Bohem přidělenou půdu nebo zemi [Joz 17,4; Ex 6,8; Nu 33,53n], a to buď Izraelovi jako celku nebo jednotlivým kmenům, rodinám, výjimečně snad i jednotlivcům [Joz 24,30]. Jen levité nedostali dědictví v půdě, protože »Hospodin jest dědictví jejich« [Dt 10,9; 18,1]. Dědictví bylo výsledkem jednak Božího zaslíbení [země zaslíbená], jednak Božího losu. Tim je naznačeno, že jde nikoli o to, co Izrael sám vydobyl, nýbrž o to, co mu Bůh bez jakékoli zásluhy přidělil [Gn 12,7; 13,14-17; 15,18; 24,7; 26,3-5; 50,24]. Tohoto zaslíbení se dovolává všechna potomní tradice [Ex 6,8; 13,5; 32,13; Dt 34,4; Joz 1,2; 13,7n; 18,3; 19,49; 1Kr 8,36; 9,7; 14,15; Neh 9,8.15.35]. Poněvadž jde o rozhodnutí Boží, nesmí býti dědictví lehkomyšlně předáváno jiným osobám nebo kmenům, což mělo ovšem velký vliv i na právní řád [Nu 27,1-11 sr. Ex 20,17; Lv 25; Iz 5,8; Mi 2,2; 1Kr 21,3!].

V přeneseném slova smyslu je Palestina Božím dědictvím [Ex 15,17; 2Pa 20,11; 1S 26,19; 2S 21,3]. Ale také Izrael je Božím dědictvím [Dt 9,29 sr. Ex 19,5; Dt 7,6; 14,2; 26,18; 1Kr 8,51.53; 2Kr 21,14; Dt 32,8-9; Iz 63,17; Za 2,12; Jl 2,17; Ž 33,12; 74,2; 28,9; 94,5.14; 106,5.40]. Izrael je podíl, který Hospodin přidělil sám sobě a který mu bude patřit trvale. To byla myšlenka, která zbožným přinášela sílu a útěchu za všech dob [Ž 16,5-6].

V NZ: Podle Mk 12,1-12 je dědicem Syn [Žd 1,2]. Synovství souvisí s dědictvím; protože křesťané jsou synové, jsou i spoludědicové Kristovi [Ř 8,17; Ga 3,29; 4,7]. To ovšem neznamená, že se už ujali svého dědictví, ale že jim bylo připsáno. I Syn za svého pozemského života měl dědictví jen slíbené; ujal se ho teprve po svém zmrtvýchvstání [Mt 28,18 sr. Ga 4,1n; F 2,7-11].

Dědictví je království Boží [Mt 21,43; Mk 10,17.23], nový svět, v němž bude Bůh sám a plně vládnout [Mt 5,5]. Tohoto dědictví dosahují jen synové Boží, které Bůh ze své nevyzpytatelné rady povolal [Mt 8,11n; 1K 15,20-23]. Toto povolání se projevuje věrou [Ga 3,7; Ř 4,13n; Ef 3,6]. Dědici jsou křesťané, kteří přijali zaslíbení, tak jako je přijal Abraham [Žd 6,17; 9,15].

To, co s tímto dědictvím je spojeno, bývá označováno jako spasení [Žd 1,14], sláva [Ř, 8,18; Ef 1,18], milost [1Pt 3,7], požehnání [1Pt 3,9], věčný život [Tt 3,7; Zj 21,7 sr. 1Pt 1,3-4].

Děkování patří k podstatné části modlitebního života člověka [2Te 2,13] a jeho nedbání může přivoditi vážné poruchy v duchovním

[124] Dělník Diana Efezských

stavu [Ř 1,2 1n]. Ovšem, i děkování může být scestné, jak ukazuje podobenství o farizeji a publikánu [L 18,11]. Proto Pavel připomíná, že děkuje Bohu skrze Ježíše Krista [Ř 7,25], což jediné může člověka uchránit před domýšlivostí a pýchou. *Modlitba.

Dělník *Práce [Lv 19,13; Iz 29,16; Mt 9,37; 10,10; 20,1; 21,42; L 10,2; Sk 19,25; 2K 11,13; F 3,2; 2Tm 2,15; Jk 5,4].

Děsiti se, ztrnouti, zhrouti se jsou výrazy, spojené v Písmě sv. téměř vždy s něčím, co stojí mimo hranice lidských dějů a možností, za čím tedy je možno spatřiti zasažení Boží [Jb 13,11.21; Lv 26,32; Dt 34,10-12]. Jde o podivuhodné a hrozné skutky Boží, jichž se děsí Boží nepřátelé [Iz 19,16; 31,9; 32,11; Jr 2,12]. Je to reakce člověka na zjevení božského, jež u věřícího vede ke zbožnému údivu [Iz 52,14 sr. 11,6].

V Novém Zákoně se vyskytuje pojem úděsu ve spojení s vypravováními o dicech [Mk 2,12; L 5,26; Mk 6,51; 7,37; L 9,43; Mk 5,20 a L 11,14; diviti se; Mt 12,23 »děsiti se«. Nejde jen o prostý údiv nad neobyčejným činem, ale o tušení, že zde zasahuje v Ježíši Kristu Bůh sám, že se plní prorocství Iz 35,5n. Údiv a úděs může být dokonce předběžným stupněm víry [Mt 14,33 sr. Mk 6,51], ale ovšem i výrazem pochybností a kamenem urážky [L 24,41]. I Ježíš sám byl předmětem údivu [v řeckém textu »úděsu« L 11,38; Mk 15,5; Mt 27,14]. Pilát jistě tušil něco z tajemství osoby Ježíšovy [J 19,8n sr. Mt 27,19].

I ve Skutcích se shledáváme s úděsem v souvislosti s vypravováními o zázračných událostech [Sk 2,7; 3,12], ale zde jako u Jana [5,20; 7,21] jde většinou o podiv nevěřících, kdežto věřící jsou vyzýváni, aby se nedivili [J 3,7; 5,28; 1J 3,13]. Ovšem, ne všechna slova v NZ, znamenající úděs, jsou naplněna tímto náboženským obsahem [na př. Ga 1,6; 2K 11,14]. Čtenář sám musí rozeznat, zda jde o theologický nebo světský pojem.

Děvka, t. j. otrokyně [Ex 20,17]. Jejich postavení nebylo vždy nejlepší, ač ve srovnání s poměry mezi pohany bylo u Izraele mnohem příznivější. Podle Ex 21,20n nebyl trestán majitel otrokyně ani tenkrát, jestliže ji zabil. Ovšem smrt nesměla následovat hned po ráně, aby nemusila být považována za bezprostřední příčinu smrti. Právo odplaty rovným za rovné [oko za oko, zub za zub Ex 21,23-25] se nevztahovalo na d. Ale poškozená v náhradu měla být propuštěna z otroctví [Ex 21,26n]. Byla-li otrokyně potrákána volem, nedostala odškodné nešťastná d., ale její pán [Ex 21,32]. Podle Ex 21,7n se předpokládá, že d. je zároveň konkubinou [sr. Gn 16,1.3.8] majitelovou, případně zvláštním majetkem ženy majitelovy [Gn 16,6.9; 25,12; 30,3]. Její povinností bylo obdělávat pole [Rt 2,8n] a dělati nejtěžší, »nejnižší« ruční práce [1S 25,41].

Přes toto ne nejlepší postavení měla d. u Izraele určitá práva stejně jako otrok. Jako nerozlučné části majitelovy domácnosti [Ex 20,17] byla jí zaručena účast na domácí bohoslužbě [Gn 16 a 24] a sobotním klidu [Ex 20,10; Dt 12,12.18; 16,11.14]. Podle Př 31,15 pořádná paní se velmi pečlivě stará o své d. Některá z nich se mohla stát i její dědičkou [Př 30,23]. Podle Gn 16,1n; 21,13; 49,1n mohl syn d. zdědit majetek a obdržeti pozhénnání otcovo.

V nejstarších dobách se zákon o propouštění otroků každého sedmého roku [Ex 21,1-6] nevztahoval na d. [Ex 21,7-11], což je vysvětlitelné právě tou okolností, že otrokyně byla současně konkubinou. V tom případě nebylo dovoleno ji prodati »lidu cizímu« [Ex 21,8]. Naopak však majitel musel připustiti možnost jejího vykoupení se strany jejich příbuzných, pakliže s ní ještě neobcovoval tělesně. Mohl jí ovšem dát za manželku i svému synu [Ex 21,9].

Podle Dt 15,12-18 bylo možno propustiti i děvky, což souviselo s hlubší úctou pro vztahy manželské a poněkud předpoklad, že děvka nemusela býti vždy konkubinou. *Otrok.

Diákon *Jáhen.

Diana Efezských je vlastně latinský protějšek řecké bohyně Artemidy. Byla to bohyně čistoty a panenství. Obvykle je zobrazována

na rameni a s oštěpem v ruce. V Malé Asii však byla tímto jménem označována prastará tuzemská matka božstev, obraz plodnosti a pramen výživy [Cybele, Velká matka]. Na tu to bohyni se vztahuje vypravování ve Sk 19, 24n. V Efezu měla chrám, který náležel k t. zv. sedmi divům světa. Věřilo se, že mnoho prsá socha této bohyně spadla s nebe [Sk 19, 28.35]. Snad byl kdysi v této svatyni nějaký kámen meteoritního původu. Velekněz bohyně měl k ruce mnoho kněžek a kněží, kteří byli ustanovováni vždy na jeden rok, zastávajíc zároveň městské úřady. »Chrám stříbrné Diany« [Sk 19,24] byly stříbrnými schránkami pro zmenšené sošky této bohyně. Chudí si ovšem kupovali pouze »sůška Diany efezské.« »chrám« hliněné nebo mramorové. Tyto schránky se sůškami byly obětovány na oltáři efezského chrámu. Když se jich v chrámě nahromadilo mnoho, kněží je buď rozbili anebo roztavili, aby získali drahý

Soška Diany efezské.

kov. Výkřik Sk 19,28 byl výkřikem bohoslužebným, xx

Diaspora *Rozptýlení.

Diblaím, matka *Gomery, ženy Ozeášovy [Oz 1,3].

Diblat, město, o němž se děje zmínka pouze u Ez 6,14. Je to patrně zkomolenina jména *Ribla, neboť hebr. písmena *d* a *r* jsou si velmi podobná. Pak by tu bylaarážka na 2Kr 23,33; 25,6.20.

Dibon. 1. Město na vých. straně Mrtvého moře, jež původně náleželo Amorejským, později Moabským [Nu 21,26.30; 32,2n]. Podle Joz 13,9.17 bylo přiděleno pokolení Rubenovu. Podle Nu 32,31-34 bylo znovu vybudováno pokolením Gad. V tom má asi původ jméno Dibongad [Nu 33,45-46]. V době Izaiášově a Jeremiášově drželi toto město zase Moabští [Iz 15,2; Jr 48,18.22]. Dimon u Iz 15,9 je asi totožné s Dibon. Jméno Dhiban bylo objeveno v rozsáhlých troskách při římské silnici asi 3 kmj. od Arnonu [vadi Modžeb].

2. Město, které bylo znovu obsazeno Judskými po návratu ze zajetí [Neh 11,25], jest totožné s Dimon a Joz 15,22 v jižních končinách pokolení Judova.

Dibongad *Dibon.

Didymus [= bliželec, dvojče], přijímí apoštola Tomáše [J 11,16]. *Tomáš.

Díkčinění, dikůčinění může znamenat jednak radostnou chválu za prokázanou milost Boží [Iz 51,3; Jr 30,19; Ž 100,4; 147,7; sr. Ž 69,31; Jon 2,10; vzdát chválu Hospodinu přiznáním viny: Joz 7,19], jednak chvalo zpěv celého chóru [houfu Neh 12,31.38.40] a konečně i druh oběti [Kral.: oběť chvály Lv 7,12; 22,29; Am 4,5; Jr 17,26; 2Pa 29,31; snad také Ž 100,1]. *Oběť. VNZ [až na Ř 16,4, kde Kral. překládají prostě »děkuji«] se »dikčinění, děkování, dikůčinění« vztahuje vždy na Boha nebo Krista, zvl. v okruhu Pavlových spisů [L 17,16; Ř 1,8; 14,6; 1K 10,30; 14,17.18; Ef 1,16; Ko 1,12; 3,17; F 4,6; 1Te 1,2; 5,18; 2Te 1,3]. Často se vyskytuje sloveso »díky činiti« ve spojení s lámáním chleba [Večeří Páně: Mk 8,6, sr. Mt 14,19; 26,26n; 1K 11,24; J 6,11.23], takže nakonec eucharistia, ač původně znamenalo chválu Boží, bylo v katol. církvi přeneseno výhradně na Večeří Páně.

Dikla [Gn 10,27; 1Pa 1,21], syn Jektaná, usedlého s ostatními bratřími v Arabii. Jméno to v hebr. značí »palmu«, v arabštině druh datlí. Z toho se usuzuje, že D. je část Arábie, jež slynila palmami.

Díl stě. podíl, účast [Nu 18,20; Dt 10,9; Joz 18,7; 22,27; 2S 20,1; 1K 12,16; Iz 53,12; Jr 13,25; Mt 24,51; L 12,46; J 13,8; Sk 8,21; 26,18; 1K 9,13; 2K 6,15; Zj 21,8; 22,19], ale také část [částka: Gn 47,26; Nu 23,13; 31,27 a j.], vylosovaný příděl [Joz 19,9; Sd 18,1; 2Kr 2,9], dědictví. Bůh je trvalým dědictvím věřících [Ž 16,5; 73,26; 142,6; Pl 3,24], ale také věřící jsou majetkem, »dilem« Hospodinovým [Za 2,12].

Dimon [Iz 15,9]. *Dibon. »Vody Dimon« = Arnon..

Diaspora Dítě [125]

Dimona [Joz 15,22], pravděpodobně shodné s *Dibon 2.

Dína [= soud, pochází-li jméno od hebr. slovního kořene *djn*, ale snad je spíše příbuzné s výrazem *'ádón* = Pán], dcera Jákobova a Lie, jež provázela svého otce z Mesopotamie do země kananejské [Gn 30,21]. Odváživši se mezi tamní obyvatele, byla znásilněna od Sichema, syna Emora Hevejského, knížete té krajiny [Gn 34]. Sichem nabízel obvyklé zadostučinění, chtěje D. pojmuti za ženu a otci jejímu za ni zaplatiti [Gn 34,12]. Emor, jednaje za syna, nabízel společenství obou kmenů, spříznění a navázání vzájemného obchodu. Synové Jákobovi Simeon a Leví, toužíce po přísné pomstě, na oko přistoupili na tuto nabídku a žádali, aby se Sichemští obřezali. Oni na to přistoupili. Třetího dne však, když byli neschopni boje, byli přepadeni Simeonem a Levím, město ukořistěno a všichni muži povražděni. Jákob tento čin příkře zavrhl [Gn 34,30] a odsoudil je ještě na smrtelném loži [Gn 49,5-7]. Někteří badatelé se domnívají, že jména osob zde jednajících jsou jména celých kmenů.

Dinaišti [Ezd 4,9] byli assyršti osadníci, kteří se dostali do měst samařských po zajetí desíti severních pokolení. Někteří se domnívají, že jde o Armény.

Dionyzius [= zasvěcený božstvu Dionysovi] Areopagitský, znamenitý Athéňan, člen athénské nejvyššího soudu [areopagu], obrácený ke křesťanství kázáním Pavlovým [Sk 17,34]. Tradice tvrdí, že se stal prvním biskupem athénským [Eusebius]. Pod jménem D. A. napsal nějaký křesťanský novoplatonik 6. stol. několik spisů, které měly význačný vliv na křesťanské učení a mystiku.

Diotrefes [= živený Diem], křesťan, o němž se činí zmínka v 3J 9 jako o člověku, který nejen neprokazoval pohostinství cestujícím kazatelům, ale vylučoval ze sboru ty, kteří je přijímali, a přímluvné dopisy pisatele 3J vůbec nepřijímal. Jinak není o něm nic známo.

Dison [= druh antilopy], náčelník Horejského kmene téhož jména, potomek Seirův [Gn 36,21.25.30; 1Pa 1,38]. Možná však, že tu jde o dvě osoby téhož jména z téhož pokolení. *Dizan.

Dítě bylo v Písmě sv. pokládáno za

1. důkaz zvláštní Boží přízně a Boží dar [Gn 4,1] a prostředek mimořádného Božího požehnání [Ž 128,3-4]. Bezdětnost naopak byla potupou, neštěstím a zlořečenstvím [Gn 16,4; 30,1.23; 1S 1,6; 2S 6,23; Ž 113,9 srov. L 1,25]. Vedlo to k různým opatřením právního rázu: při neplodnosti vlastní ženy byly děti otrokyně považovány za legitimní děti [Gn 16,2; 30,3]. Jako dar od Boha nebyly děti majetkem člověka, nýbrž Božím. To vyjadřují nepřímou zprávou o obětování dětí [Gn 22,2; Sd 11,31-39; ovšem lidské oběti byly ve SZ přísně zakázány Lv 18,21; 20,2-5; 2Kr 23,10;

[126] Div-Divadlo

Jr 32,35], přímo pak Ž 127,3n [dědictví = léno, propůjčené od Boha] a Mal 2,15. I pohanky rodí děti Hospodinu, ne sobě, takže s nimi nemohou dělat, co by chtěly [Ez 23,37]. Také jména, jež Izraelci dávali svým dětem, ukazují, jak úzce spojovali děti s Bohem, svěřující je jeho ochraně [Samuel = Bůh uslyšel, Jonatan = Hospodin dal, Elizeus = Bůh – má spása, Nehemiáš – Hospodin potěšil atd.].

2 Péče o dítě. SZ ukazuje také na mimořádnou Boží péči o děti [»Bůh uslyšel hlas dítěte« Gn 21,17; sr. 1Kr 14,1-13; Jon 4,11; Za 8,5]. Rodičovská péče o děti byla tedy ve SZ nábožensky zdůvodněna. Jakmile se dítě narodilo, bývalo umyto, potřeno solí [Ez 16,4, podle některých prý ke ztvrdnutí kostí; sr. však Lv 2,11.13; podle jiných k uchránění před zlými vlivy; arabské ženy dodnes trou svá novorozeňata hlinou nebo pískem] a zabaleno do plenek [L 2,7]. Chlapci byli osmý den po narození obřezáni [Lv 12,3; L 1,59; 2,21] a obdrželi jméno. Prvorození chlapci zasvěceni byli Hospodinu, a proto museli být vyplaceni zvláštní obětí [Ex 13,13; Nu 18,15 sr. L 2,22-24]. Po nějakém čase podrobila se matka obřadům očišťovacím, k čemuž přinesla jehně jako oběť zápalnou, holubici nebo hrdličku jako oběť za hřích, byla-li chudá, dvě holoubátka nebo hrdličky, jedno jako oběť zápalnou a druhé jako oběť za hřích [Lv 12,1-3; L 2,22]. Doba kojení se někdy protáhla až na tři roky, jak je tomu dodnes v Palestině. V nutných případech se užívalo kojných [Gn 24,59; 35,8; 2Kr 11,2, kde Kraličtí překládají chovačka nebo chůva]. Odstavení kojence bylo spojeno s rodinnou slavností [Gn 21,8].

3. Výchova dítěte. V útlém věku vychovávala matka děti obojího pohlaví [Př 31,1]. Chlapce se později ujal otec [Gn 18,19; Ex 13,8; Dt 4,9; Př 3,1-2; 13,24; 15,5; 22,6; 29,15; dítě sobě volné = ponechané samo sobě, tedy svévolné, rozpustilé]. V zámožnějších rodinách měli k tomu učitele nebo vychovatele [školy byly zřizovány až po návratu ze zajetí], zvláště v rodinách královských [2Kr 10,1n; 1Pa 27,32; Est 2,7]. Dcery zůstaly při matce až do provdání a byly přidržovány k domácímu pracím [1S 9,11; Př 31,19]. Hlavním cílem výchovy bylo vštípení naprosté úcty k rodičům, což ovšem mělo náboženské důvody, protože otec byl rodinným obětníkem a vzpoura proti němu byla pokládána za vzpouru proti Bohu, kterého otec zastupoval [Ex 20,12; Lv 19,3; Dt 5,16; 27,16; Př 1,8; 6,20-23]. S úctou souvisela naprostá poslušnost. Neposlušnost a vzpurnost bývala trestána i smrtí, ovšem jen v tom případě, když se na tom usnesl soud [Dt 21,18-21]. Každá nadávka a každé ublížení rodičům mohlo propadnouti tomuto trestu [Ex 21,15.17]. K této úctě patří i péče dospělých dětí o zestárlé rodiče [Př 23,22; 28,24 *Korban]. Samo sebou se rozumí, že náboženství bylo podkladem vši výchovy [Př 1, 7n] a že obeznamování dětí se

Zákonem patřilo k]:předním povinnostem rodičovským [Dt 6,6n.20; 11,19].

4. Předpokladem náb. výchovy dětí bylo přesvědčení, že i dítě může ve zvláštních případech slyšet Boží hlas a že tedy má schopnost samostatného náboženského života [sr. 1S 2,11; 3,4n; 1Pa 29,1; Ž 115,13; Jl 2,28]. Proto také kultický život starého Izraele měl silně pedagogický podklad. Bylo to názorné vyučování [Dt 6,6-9; 31,12n; 32,46]. Při zřizování pamětních sloupů bylo jistě pamatováno také na děti [Joz 4,6-7]. SZ si ovšem nikterak nezakrývá, že už děti podléhají všeobecné lidské rozpolcenosti mezi dobrým a zlým. Proto je pln ustavičných výzev ke kázi a trestání [Ž 14,1; Př 22,15], přiměřených dětskému věku [Př 22,6].

5. Ježíš tento poměr k dětem jen ještě prohloubil. Měl pro děti zvláštní pochopení. Při jeho kázání můžeme předpokládat jejich přítomnost. Pedagogové se domnívají, že proto užíval hojně obrazů a podobenství [L 9,47]. Děti ve smyslu SZ pokládá za předmět zvláštní Boží péče [Mt 18,10] a službu dětem hodnotil stejně jako službu dospělým [L 9,1-6.10.46-48]. Staví dokonce děti za příklad svým učedníkům, jak je patrné ze známého vyprávění o dětech, jež bylo přiznačně zařazeno do rozhovoru o manželství, abychom příliš překotně nevykládali pojem »dítě« v přeneseném slova smyslu jako »dětí u víře«, t. j. počátečně věřící [Mk 10,1-16; Mt 19,1-15; L 18,15-17, kde je v řečtině užito pojmu »kojenec«]. Nejde tu o nějakou výbornost nebo jinou vlastnost dítěte, nýbrž o to, že děti jsou důvěřivé a učelivé, že jsou závislé na dospělých a dychtivě poučení a vedení od nich. Touto otevřeností, dychtivostí, novostí přístupu jsou děti vzorem toho vztahu, který je jedině místný vzhledem k Bohu a jeho království [Mk 10,15]. Bylo by ovšem hrubým neporozuměním, kdyby chtěl někdo z těchto Ježíšových slov vyvozovat učení o přirozené dobrotě a nevinnosti dětí.

6. Starokřesťanská církev ve své misijní činnosti pracovala především mezi dospělými a nemluví často o dětech. Pavel na dětech dovozuje všecku nezralost, nedokonalost, nedostatečnost a nerozvitost, kterou nemá mítí dospělý křesťan [1K 14,20; 3,1n; 13,11n sr. Žd 5,12-14]. Ale i podle Pavla děti křesťanských rodičů jsou v očích Božích pokládány za svaté, protože prostřednictvím rodičů patří do oblasti církve [1K 7,14]. Je-li epištola Titovi skutečnou epištolou Pavlovou, pak v ní máme doklad, že i děti mohou být podle jeho názoru věřící [Tt 1,6]. Celkem však nutno říci, že starokřesťanská církev měla co činit především s dospělými, kázala dospělým a křesť udělovala pravděpodobně výhradně dospělým. Děti svěřovala vyučování a napominání rodičů, jak to činil v podstatě i SZ [Ef 6,4].

Div *Zázrak.

Divadlo (stč. podiváná) [Jb 17,6; Na 3,6; 1K 4,9; Žd 10,33]. Kraličtí neznali divadlo v našem slova smyslu. Proto řecké

theatron překládají buď »plac« nebo »hluk«, kde na obou místech užívá Žilka pojmu »divadlo« [Sk 19,29,31].

Dizahab [= ? zlatonosný], jedno z dnes zatím nezjistitelných míst v Zajordánii proti Mrtvému moři, jež určovala položení roviny, kde pronesl Mojžiš řeč na rozloučenou s národem [Dt 1,1]. Snad leželo vých. od *Ezebonu.

Dizan, syn Seirův, kníže kmene, který měl jeho jméno [Gn 36,21.26.28]. *Dison.

Dlužník, dluh. Ve SZ se počítalo s tím, že se lidé dostanou do dluhů pod tlakem okolností [neúrodou, nemocí a p.], ale dluh byl pokládán za neštěstí [Dt 15,11; 28,12,44] a dlužník za nešťastníka, jemuž nutno pomoci. »Dobry člověk slitovává se a půjčuje« [Ž 112,5]. »Kdo uděluje chudému, půjčuje Hospodinu [Př 19,17 sr. Dt 15,7n; Mt 10,42].

SZ zakazoval bráti úrok [stč. lichvu Ex 22,25; Lv 25,36; Dt 23,19] od příslušníka vlastního lidu, nikoli však od cizinců. Od vlastních se směla brát jen zástava [záruka] podle přesných předpisů [Dt 24,10-11], ba i rodina se směla dát v záruku a vstupila do otroctví věřiteli [Lv 25,39,47; Ex 21,7]. Kdo se dal do otroctví cizinci v zemi, měl nárok na to, aby jej příbuzní vykoupili [Lv 25,47n]. Zvláštní ustanovení se týká sedmého léta [léto sobotní], kdy podle některých vykladačů musel být dluh vůbec odpuštěn, podle druhých nesměl býti vymáhán [Dt 15,1-11; sr. Neh 10,31]. Když se někdo pro dluh dostal do otroctví, měl býti sedmého léta propuštěn, nerozhodl-li se arci dobrovolně zůstat dále u svého pána. Byl-li propuštěn, měl býti bohatě obdarován [Dt 15,12-18].

SZ zná i ručení za dlužníka, ale varuje před ním [Př 20,16; 17,18 čti: »za přítele svého«].

Je ovšem otázka, jak tyto zákony byly zachovávány v praxi [2Kr 4,1-7]. Aspoň v době Nehemiášově [kap. 5] si lid nařiká nad krutými následky dluhů a proroci i žalmisté mají plno zmínek a narážek na nedodržování zákona o půjčkách [Iz 24,2; Ž 15,5; 37,21; Jr 34,8n; 15,10; Am 5,11, kde břimě = úrok; Jb 24,3].

V době nz platil i v Palestině římský zákon o dlužnících, jak vysvítá z Mt 5,25; 18,25,30; L 12,58. Ježíš ve svých výkladech užívá několikrát poměru dlužníka a věřitele, aby ilustroval řády království Božího [L 7,41-50; 16,5; 19,23] a k projevům milosrdenství řadí i ochotné půjčování bez naděje vrácení [L 6,32-36]. Vzhledem k Bohu jsme všichni dlužníky. U Mt 6,12 je »vina« v řeckém textu označena jako dluh [sr. Iz 50,1], který ničím nemůže býti splacen, nýbrž jen odpuštěn. Ap. Pavel se prohlašuje za dlužníka všech národů [Ř 1,14] ne proto, že by od nich byl něco přijal, nýbrž proto, že je zavázán čili »dlužen« přinést jim evangelium. Jinde vyzývá, abychom žádnému nebývali nic dlužní [Ř 13,8] kromě lásky.

Dobrořečítí. *Žehnání, požehnání. Dobrořečení je opakem zlořečení [Jk 3,9n] a úzce

Dizahab-Dobry [127]

souvisí s Božím požehnáním. Kraličtí však na základě řečtiny překládají hebr. *barak* [požehnání] jako dobrořečení všude tam, kde jde

O žehnání člověka člověkem nebo kde člověk žehná Boha [Gn 24,48; Dt 8,10; Sd 5,2,9]. Pozadím tohoto dobrořečení snad byl primitivní názor, že Bůh jako nositel a zdroj požehnání je v této funkci své posilován tím, když lidé žehnají jemu. Dobrořečení se stalo podstatným prvkem izraelské bohoslužby at' doma nebo v chrámě [Ž 103,1]. Pomalu pak zmizel ze slova původní význam a dobrořečení, chválení a velebení znamenalo totéž. V pozdním židovství bylo dobrořečení předepsáno zvláště před jídlem na základě předpisů Lv 19,24; Dt 8,10.

Ježíš před sycením tisíců nezapomněl na tuto povinnost každého židovského hostitele a otce: »Popatřiv do nebe, dobrořečil« [Mk 6,41]. Totéž slovo je u Mk 8,7, kde Kraličtí překládají »požehnav«. I u poslední večeře před rozdělením chleba »dobrořečil« [Mk 14,22; Mt 26,26]. Totéž učinil i před podáváním kalicha, i když je tu v řečtině užito jímého slovesa [eucharistein], které Kraličtí překládají »díky činiti« [sr. 1K 10,16; »Kalich dobrořečení, t. j. požehnání, kterému dobrořečíme«, protože tento kalich, jímž jsme udržováni v účasti na krvi Kristově, přináší požehnání sboru].

Ježíš nařizuje svým učedníkům, aby dobrořečili, t. j. svolávali požehnání na nepřátele a protivníky [L 6,28; Mt 5,44 sr. Ř 12,14; 1K 4,12]. Mohou to činit, protože sami jsou nositeli Božího požehnání.

Dobry, rojem dobry je ve SZ spojován s pojmem osobního Boha. Bůh je dobry [1Pa 16,34; 2Pa 5,13; Ž 118,1], protože prokazuje dobro, jež pozůstává ve spásných činech minulosti [Ex 18,9; Nu 10,29-32; Oz 8,3; 14,2] i v budoucnosti v mesiášském eonu [Jr 32,42; Iz 52,7].

Poněvadž je Bůh dobry, t. j. poněvadž jeho cílem je spása člověka, je dobré všecko, co žádá na člověku [Mí 6,8]: činiti soud, milovat milosrdenství a pokorně chodit s Bohem. Dobry je zákon Boží, protože přináší život [Dt 30,15; Př 4,2; Neh 9,13]. Kdo tedy zachovává zákon Hospodinův, činí dobré [2Pa 19, 11]. Dobré je vše, co vyšlo z ruky Boží [Gn 1,10.18.21.25.31].

I v NZ je spása označována jako »budoucí dobré« [Žd 9,11; 10,1], jež se stalo v Ježíši Kristu přítomností. Zvěstovat toto dobré je splněním proroctví z Iz 52,7; sr. Ř 10,15. Podle Mk 10,17 a L 18,18 by se zdálo, že Ježíš odmítá přívlastek »dobry«. Ale už Mt 19,17, pravděpodobně, aby tomuto domnění čelil, formuluje v řeckém textu [viz Žilkův překlad!] Ježíšovu otázku jinak: »Proč se mne ptáš, co je dobré? Jen jeden je dobry«. Chce tím naznačit, že dobré není něco abstraktního, že musí být spojeno s osobním Bohem — jedině dobrým — že činit dobré znamená hledat

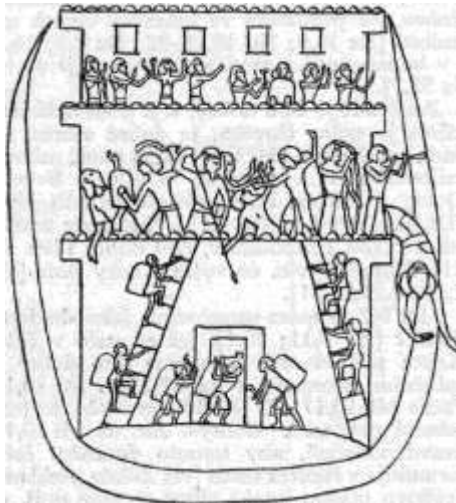
[128] **Dobytek-Dokonalost**

»toho dobrého «, od něhož pochází spása [život] a vzdát mu čest a pokořit se před ním.

Je-li dobrý jen Bůh a je-li dobrem jen spása a hodnoty spásy, je přirozeno, že ničemu na světě nelze přisouditi přívlastek »dobrý«. A člověk přirozeně, t. j. sám od sebe nemůže činit dobré [Ř 7,18n], i když jsou na světě relativně dobří a zlí [Mt 5,45; 12,34n]. Ale pokud zůstávají lidé ve sféře smrti a hříchu, nemohou před Bohem, jedině dobrým, obstát. Jen v Kristu je člověku dána možnost nového života a rozeznat, co je dobro [Ř 12,2], nésti ovoce v každém dobrém činu [Ko 1,10] a usilovat o dobro mezi sebou a ke všem [1Te 5,15]. Dobro, na něž myslí Pavel, je láska. Jen ten, kdo žije v lásce, založené na činu Kristově, může mít »dobré svědomí« [Sk 23,1; 1Tm 1,5.19; 1Pt 3,16.21] a jistotu, že vše bude sloužiti k jeho spáse [dobrému Ř. 8,28 sr. Gn 50,19-20; F 1,6]. [Podle TWNT.]

Dobytek, hromadný výraz pro domácí zvířectvo jako ovce, kozy, krávy, voly, velbloudy, případně ještě i osly a mezky [koně nebyli ještě ve sz době domácím zvířetem], kteří tvoří hlavní část bohatství nomádů [Gn 13,2; Jb 1,3.10; Ž 65,14; 104,14; Jon 4,11 a j.], takže podle počtu dobytka se odhadovala zámožnost kmenů i jednotlivců: Job měl 7000 ovcí, Nabal 3000 ovcí a 1000 koz [1S 25,2], Izraelité ukořistili na Madiánských 675.000 ovcí [Nu 31,32]; moabský král Mésa se zavázal, že bude odváděti králi Izraelskému ročně 100.000 beranů a 100.000 skopců i s vlnou [2Kr 3,4].

Dobývání města mělo několik fází: nejdříve se vybudoval kolem něho násep [Kraličti:

Dobývání kanaánského města Timip v Sýrii Egypťany. Reliéfní kresba z chrámu Ramsesa III. v Medinet Hábu v Egypte.

ohrady Dt 20,20], aby bylo obyvatelstvo donuceno hladem a žízni ke kapitulaci; pak bývaly podnikány útoky na brány mocnými »berany«, ale též na hradby železnými háky na dlouhých provazech, jimiž byly vytrhovány jednotlivé hradební kameny [2S 17,13]; u bran města byly zakládány ohně [Sd 9,52], a podařilo-li se prolomiti hradby, byl podniknut všeobecný útok. Utočilo se též obléhacími věžemi, s nichž bylo možno ostřelovati obhájce, případně po padacích můstcích přeskočiti na hradby. Dobyté město bývalo spáleno [Joz 8,19], srovnáno se zemí a posypáno solí na znamení dokonané zkázy, aby nebylo znovu vystavěno [Joz 6,26]. O obléhacích strojích slyšíme až za judského krále Uziáše [2Pa 26, 15]. Byly to praky na vrhání kamení. O válečných beranech, t. j. těžkých kládách, zavěšených na provazech, jež rozhoupány bořily zdi, čteme až u Ez 4,2. Je zajímavé, že Dt 20,19n zakazuje vysekávati v okolí obleženého města ovocné stromy. *Válka.

Dodanim, čtvrtý syn Javanův [Gn 10,4], který je v 1Pa 1,7 správněji nazýván Rodanim, čímž se míní obyvatelé ostrova Rhodu a sousedních ostrovů.

Dodavah z Maresa, jehož syn Eliezer prokoval ztroskotání lodstva Jozafatova [2Pa 20,37].

Dodai, Dodi, otec Eleazara, jednoho ze tří nejjudatnějších bojovníků Davidových [2S 23,9; 1Pa 11,12; 27,4].

Dodo [staženina jména Dodavah]. 1. Muž z pokolení Izacharova, praotec soudce Tola [Sd 10,1]. 2. Otec Elchananův, jeden z 30 slavných bojovníků Davidových [2S 23,24; 1Pa 11,26].

Doeg [= ?bojácný, plachý] **Idumejský**, nejpřednější nad pastýři Saulovými. Pro »pozdrzení před Hospodinem« [snad pro nějaký zločin, sr. 1Kr 1,50 nebo pro očišťování Lv 14,4. 11.21] byl v Nobě právě tehdy, když tam přišel David. D. I. dal o tom Saulovi zprávu a sám vykonal rozkaz králův a pobil mečem 85 kněží z Nobě a vybil je i s rodinami [1S 21,7; 22,9. 18.22; Ž 52,2] za to, že Abimelech poskytl Davidovi ochrany a pomoci [Goliášův meč a posvátné chleby]. Toliko jediný syn Abimelechův se zachránil útekem.

Dokonalost, dokonalý mají v bibli různý význam a původní pojmy hebr. a řecké jsou různě překládány. Mohou znamenat na př. celost, plnost [»srdce celé k Hospodinu« 1Kr 8,61; 15,3], upřímnost [2Pa 25,2], sprostnost [Jb 1,1]. Dokonalý je ovšem Bůh [Mt 5,48], jeho cesta [Ž 18,31], skutkové [Dt 32,4; Jb 37,15], jeho zákon [Ž 19,8], jeho vůle [Ř 12,2; Jk 1,25], jeho dary [Jk 1,17]. Může však být dokonalý člověk?

Starý Zákon mluví o relativní dokonalosti člověka. O Noemovi čteme, že byl »muž spravedlivý a dokonalý za svého věku« [Gn 6,9]. Výraz spravedlivý je vzat z právního světa [Dt 25,1]. Označuje člověka sice obviněného, avšak prohlášeného [Bohem] za spravedlivého [1Kr 8,32]. Opakem spravedlivého

je bezbožný, na jehož hlavu Bůh »obrací skutky jeho« [Ex 23,7]. Spravedlivý je ten, jehož nevina vůči určitému obvinění je prokázána.

Pojem »dokonalý« je vzat z praktického hodnocení. Dokonalé je to, co je neporušené, celé, co odpovídá určení, co vyhovuje požadavkům. Ovšem, jen Bůh může určit, co vyhovuje požadavkům. Dokonalý je pouze člověk, o němž to prohlásí Bůh. Takovými lidmi byli Enoch [Gn 5,24], Noe [Gn 6,9], Daniel a Job [Ez 14,14.20]. To neznamená, že jde o bezhříšné lidi [Ž 130,3; Jb 15,14-15]. Spravedlnost a dokonalost je spíš měřena na nespravedlnosti a bezbožnosti současníků [Gn 6,9; 18,23n; Iz 3,10-11; Ab 1,3]. Vždy jde o srovnávání, které ovšem v posledu činí Bůh. Dokonalými jsou ti, kteří chodí ustavičně s Bohem [Gn 17,1], jsou upřímného a sprostného srdce [Jb 1,1.8; 2,3; Př 2,21]. To však nikterak neznamená, že to jsou lidé bez hříchu. Bojí se však Hospodina [Mal 3,18; 4,2]. Jen o jednom mluví i SZ jako o bezhříšném [Iz 53,9].

Teprve v době mezi SZ a NZ se vyvinula farizejská zbožnost, která usilovala o dokonalost z vlastních sil a podle vlastních předpisů [Mt 5,20n].

Nový Zákon. Ježíš vyzývá své učedníky: »Budtež vy dokonalí, jako i Otec váš, kterýž jest v nebesích, dokonalý jest« [Mt 5,48; sr. Lv 19,2]. A tuto dokonalost vidí nikoli v zachovávání určitých příkazů [Mt 5,17-43], nýbrž v lásce [Mt 5,44-47]. Ne nadarmo v paralele L 6,36 čteme »budte milosrdní.« Bohatému mládenci, který chtěl mít věčný život, ukazuje, v čem pozůstává dokonalost [a tedy »věčný život« a účast v království Božím Mt 19,21]: zbavit se bohatství ve prospěch chudých a spolehnout pouze na Boha v následování Ježíše Krista [Mk 10,17-31; L 18,18-30].

Pavel navazuje na slovo Ježíšovo z Mt 5, 48 v Ef 5,1, a mimoděk je i vykládá zdůrazněním lásky [Ř 12,9; 13,8-10; 1K 13], jež je svazkem, vízícím všechny křesťanské ctnosti v dokonalost [Ko 3,14]. Pavel často v řeckém výrazu pro dokonalost zdůrazňuje zralost, dospělost ve srovnání s duchovním dětstvím [1K 2,6; 14,20; 2K 13,9; Ef 4,13-15; Ko 1,28; 4,12. Podobně je tomu i v Žd 5,11-6,1]. Pavel si byl vědom, že sám ještě nedosáhl posledního cíle [F 3,12]; dokonalost křesťanova spočívá právě v tom, že běží k cíli. — Apoštol věděl také o sborech, kterým psal, že nedosáhly dokonalosti — ale jeho víra v neochvějnost a moc Boží předjímalá někdy dokonalost, k níž křesťan z určení Božího spěje [F 1,6; 2,13]. Ani epištola Jakubova [1,4] se tu neliší od Pavla.

V Žd se mluví o dokonalosti Kristově, které dosáhl naprostou poslušností a pokorou [5,8-9; 7,28], aby věřící v něho mohli dosáhnout dokonalosti [10,14; 12,23], již nebylo možno dosáhnouti pod Zákonem [7,11-19; 9,9; 11,40].

XX

Dokonati, dokonávati, [(stč. = dokonalým učiniti) Mt 21,16; 2K 12,9; Ž 57,3]; převážně

Dokonati Dotazování [129]

však skončiti [Gn 2,2; Ex 40,33; 1S 3,12; 1Pa 16,2; 2Pa 7,11; Mt 7,28; L 14,28], ale také skonati, zemřítí [L 13,32].

Dokonavatel [Žd 12,2] víry, t. j. ten, který víru přivádí k cíli. Neznamená to tedy jen nejvyšší stupeň víry, ani to, že Ježíš vyvolává a k dokonalosti přivádí víru jednotlivce, nýbrž to, že Ježíš stojí na počátku i konci díla Boží spásy, že v něm má víra svůj základ i cíl, takže bez něho nikdo nemůže ve své víře dosáhnout dokonalosti [sr. Žd 11,40]. Všechn život víry má v něm svůj původ i obsah.

Doktor [L 2,46], učitel, hebr. rabbi, mistr, čestný titul židovských *zákoníků [sr. J 1,39; Mt 23,8], někdy dokonce titul královský. Samaritáni tímto titulem oslovovali dokonce Boha. To vysvětluje odpor Ježíšův proti tomuto a jiným titulům [Mt 23,7-10; sr. J 13,13n].

Domáci stč. přítel, příbuzný, ve SZ příslušník vyvoleného lidu [Lv 18,26; Ž 55,14], v NZ příslušník rodiny [Mt 10,36; Sk 16,33; 1Tm 5,8] nebo církve [Ga 6,10; Ef 2,19].

Doptávati se *Dotazovati se.

Dor [= obydlí, sídliště nebo rod, pokolení], ve starověku mohutné přístavní město kananejské na úpatí Karmélu mezi Ptolemais [Akko] a Cesarei [Joz 11,2; 12,23; 17,11], jehož král byl spojencem Jabína, krále Azor, proti Jozuovi; byli však oba od Izraelitů poraženi. Město připadlo pokolení Manasses [Sd 1,27], zůstalo však až do doby královské v rukou původních obyvatelů kananejských. Za vlády Davidovy a Salomounovy uvedeni byli jeho obyvatelé pod plat [1Kr 4,11]. Později se dostalo pod nadvládu krále Sidonského [spolu s Joppen]. R. 64 př. Kr. obdrželo od Pompeia autonomii a bylo přestavěno. Nyní je v těch místech malá pobřežní vesnička Tantura, vystavěná ze zřícenin D.

Dorkas *Tabita.

Dotain, Dotan, místo nedaleko Sichem, o němž je v bibli zmínka nejprve ve spojení s příběhem Josefovým [Gn 37,17]. Tam, asi v nynější rovince »Sahel Arrab«, pásli Josefovi bratři dobytek svého otce Jákoba. Ještě dnes je tu mnoho studnic, které zavlažují okolní zahrady. Na pahorku »Tell Dothan« po pravé straně důležité silnice, vedoucí z Jerusalema Samařským do Galileje a odtud do Damašku, leželo prý město D., v němž bydlel prorok Elizeus [2Kr 6,13n], jenž zavedl slepotou raněné syrské vojsko, obléhající D., do Samaří.

Dotázání [1Pt 3,21] dobrého svědomí u Boha = vyprošení dobrého svědomí. Žilka: »Modlitba k Bohu o dobré svědomí.

Dotazování [dotázati se] na vůli božstev se dělo ve starověku různými způsoby; o některých se zmiňuje i Písmo, ač dnes už nemůžeme zjistiti podrobnosti. Podle 1S 28,6 se snažil Saul zjistiti výsledek nastávající bitvy dotazováním Hospodina skrze sny [snad v některé posvátné jeskyni sr. 1Kr 19,9; Ex 33,22; Gn 28,1 1n; 1S 3,3; 1Kr 3,4n; Gn 41], skrze *urim, a tummim* [patně šlo o 2 losy s odpovědi

[130] Dotýkati se-Drak

kladnou a zápornou] a skrze proroky. Poněvadž mu Hospodin neodpověděl, dal si od věštkyně vyvolat Samuela [1S 28,8]. Jindy se to dělo pozorováním vody v koflíku [sr. Gn 44,5.15] nebo ze šustění moruší [2S 5,24] nebo házením dřeva a šípů [1S 20,20n; 2Kr 13, 15; Ez 21,21; sr. posměšné Oz 4,12], a ve vážných případech »hleděním do jater« [Ez 21,21]; tento způsob byl znám zvláště v Babylonii. I let ptáků a postavení hvězd [Iz 47,13] sloužilo předpovídání budoucnosti. V Izraeli bylo dovoleno dotazovati se pouze Hospodina [2Kr 1,2n; Gn 25,22n; 1S 14,37n; Iz 31,1; Nu 5,12 n]. Nevíme ovšem jasně, jakým způsobem se to dělo, protože Židé v posvátné literatuře stírali všechny stopy, které připomínaly pohanství [viz příslušná hesla u Biče, zvl. II. 150-155].

Dotýkati se, dotek, dotýkání měly ve SZ také kultický význam [*Čistý]. Bylo zakázáno dotýkati se kulticky nečistých nebo nebezpečných věcí, zvířat nebo osob [Lv 11,8; Nu 16,26; Ex 19,12; 1Pa 16,22], ježto tak mohlo přejít zlořečenství na toho, kdo se jich dotkl [2K 6,17]. Dotek vůbec — zvl. pak vložení rukou — přenášel požehnání s jedné osoby na druhou [Nu 27,18-20; 2Kr 4,32-35]. I věc požehnaného člověka může dotekem způsobit požehnání [2Kr 4,29.34] a jeho dar působí právě tak mocně, jako jeho slovo [1S 18,3-4], neboť na všem, co patří člověku [oděv, zbraně, pozemek], jako by lpěla část jeho duše, ba jako by se tím přímo stalo částí jeho duše. Tak si vysvětlíme zvyk přátelského stisku ruky [Ez 17,18], anebo políbení, jež zpečetřovalo smlouvu [Ž 2,12; 1Kr 19,18; Oz 13,2; 1S 10,1; Gn 27,26n; 29,11; 50,1]. Toto sz pojetí doteku nám pomůže při výkladu nz míst, v nichž se mluví o uzdravení dotekem [Mt 8,15; 9,20; L 22,51; Mk 3,10] nebo o blahodárnosti doteku Ježíšova [Mk 10,13; 1J 1,1]. Slovo Ježíšovo u J 20,17 »Nedotýkej se mne« s odůvodněním, že ještě nevstoupil k Otci, znamená ovšem, že plně, nepřerušovaně obecně s Ním, po němž touží Maria Magdalena, může nastat až po jeho návratu k Otci [sr. J 6,62], kdy nebude vyhrazeno jen jednotlivcům, ale všem [J 12,32]. Místo toho, aby si chtěla Krista nechat pro sebe, má jít k bratřím a zvětšovat jim, co právě prožila.

Doufání, doufati. Těmito slovy je překládáno několik různých hebr. a řeckých slov, vždy ve významu očekávání něčeho dobrého, trpělivého vyhlížení, důvěry a *naděje, upínané k Bohu [Iz 8,17; 25,9; 26,8; 30,15; Ž 40,4; 62,8; 71,7 a j.] v dobách neštěstí, úzkosti i štěstí [Iz 12,2]. Pravý poměr věřícího k Bohu je poměr doufanlivého očekávání [Jr 17,7]. Každé jiné doufání je známkou bezbožnosti, jež bude setřena a proměněna v hrůzu a úzkost [Př 11,28; 28,26; Am 6,1; Sof 2,15; Jb 31,24; 2Kr 18,24; Oz 10,13; Iz 31,1; 36,6.9; Ez 29,16; 33,13; Jr 17,5; Ab 2,18; Iz 59,4; Mi 7,5; Ž 146,3]. Ovšem, pravé doufání musí být

spojeno s bázní Boží [Př 14,26; Jb 13,15; Na 1,7; Ž 125,1].

Křesťanské doufání má základ ve spasitelném činu Kristově [Mt 12,21; Ř 15,12; 2K 3,4n; Žd 4,16; 2Te 3,4; 1Pt 1,13]. Výzva k doufání v ústech Ježíšových [Mt 9,2.22; 14, 27; Mk 6,50 sr. Mk 10,49] je výzvou k odvaze a zmužilosti, za níž se skrývá Ježíšova jistota, že přináší pomoc a spásu, protože přemohl svět [J 16, 33]. To je také základ křesťanovy *naděje [2K 5,6.8; Žd 13,6].

Dráb stč. [z něm.] pěší voják, najatý voják, posel [2S 11,25].

Drabant stč. [z ital.-něm.] pěšák s halapartnou, ozbrojený pěší sluha. Ve SZ příslušníci osobní tělesné stráže, vybraní z nejspolehlivějších lidí [Gn 39,1; 1S 22,17; 23,22n; 2Kr 11,11]. Ve Sk 23,23 jde o lehkooděnce, ozbrojené kopím [kopinik].

Drač stč. lupič, vyděrač [Př 3,31; 28,16; 29, 13; Jr 50,11; L 18,11; 1K 5,10n; 6,10].

Dračí studnice [Kral. draková studnice Neh 2,13 sr. 3,13-14] v Jerusalemě mezi branou Údolní a Hnojnou. Bič [1.263] se domnívá, že je to nynější studna Jobova, která ve SZ byla nazývána »studnice Rogel«, t. j. »pramen šlapajícího (kolo)« [2S 17,17; 1Kr 1,9].

Drachma [Ezd 2,69; 8,27; Neh 7,70-72], kovový peníz, užívaný v Palestině po návratu ze zajetí babylonského, je vlastně perská mince, t. zv. dareikos, který vážil 8,4 g ve zlatě. Byl na ní vyražen král s lukem a oštěpem. Příslušný stříbrný peníz [šekel, sigel] vážil 5,6 g stříbra. 20 stříbrných siglů se hodnotou vyrovnalo jedné drachmě [dareiku] ve zlatě. Kolem r. 140 př. Kr. až do r. 135 po Kr. si Židé razili své vlastní mince, většinou měděné, málokdy stříbrné.

V době nz tvořila základ měny mince římská. Stříbrný denár [= řecky drachmē = = hrst] se dělil na 16 assariů. Židé však měli ještě šarty, t. j. 1/8 assarionu. Denár vážil 3,9 g a byl ozdoben obrazem císařovým i nadpisem [Mt 17,27].

Drak. Tímto slovem jsou přeložena dvě hebr. slova: *Tan a. Tannin* [řecky: *drakon*], která jindy bývají překládána jako *Velryb.

1. Tan užito [jen v množném čísle] u Jb 30,29; Iz 13,22; 34,13 ;43,20; Jr 9,11; 10,22; 14,6; 49,33; 51,37; Ž 44,20; Mi 1,8 a míněn je tím tvor, žijící na poušti. Někteří mají za to, že zde jde spíš o nějaké lité zvíře než o hada. Proto to překládají slovem »šakal«, ačkoli určitě nejde o nějakého tvora zoologicky ztotožnitelného. V Ez 29,3; 32,2 mluví se o Egyptu jako o draku [a velrybu] na znamení jeho protibožského, ba přímo dábelského, postoje.

X
2. Tannin je nějaká velká obluda leviatan, kterou lze mít za jakýsi druh nebezpečných hadů nebo jedovatých jesterů, obojživelníků s velkou tlamou, jejichž živel je voda. Zřejmě jde o okřídlené draky [Dt 32,33], známé z mythologie assyrsko-babylonské [Tiámat, vodní drak, kterého přemohl Marduk]. Tento drak je symbolem velké, lidstvu nepřátelské.

škodolibé, zlomyslné mocnosti, později nazývané ďáblem či satanem.

3. V Novém Zákoně je tohoto výrazu užito pouze ve Zj 12,3-4.7.9.16-17. Zde je d. obrazem satana, Bohu nepřátelské bytosti, jež byla s nebe svržena na zem, aby pokoušela církev. Ve chvíli, když žena rodí, vyskytne se velký ohnivý d. se sedmi hlavami a desíti rohy, aby novorozené dítě ihned pohltit, ale Bůh si vzal dítě k sobě a žena utekla na poušť. Když se d. pokoušel i dále dítě pronásledovati, povstal boj mezi Michalem a d., který byl přemožen a svržen na zem. Jal se však znovu ženu pronásledovati a i ostatní z jejího rodu, kteří »ostříhají příkázání Boží«. Když Mesiáš vypěl, hodil anděl Hospodinův d. svázaného do propasti, kterou zavřel a zapečetil, aby nesváděl národy po dobu 1000 let [Zj 20,1-3]. Pak však bude nakrátko propuštěn, ale po novém svádní svázán a svržen do jezera ohně a síry [Zj 20,7-10]. Je tedy i zde d. souhrn vši Bohu nepřátelské moci, »ďábel nebo satan« [Zj 20,2]. Jde tu zřejmě o navázání na Gn 3 [Zj 12,9].

Dráždění, drážditi ve smyslu provokovati [1Kr 14,9; 15,30; Ž 78,40; 106,29; Iz 3,8; Dt 2,4]. Kraličtí v Ga 5,20; Jk 3,14 překládají tak řecké slovo, které jinde překládají »svárliví« [Ř 2,8 Žilka »osobiví«], »navzdoru« [F 1,16 Žilka »z řevnivosti«], »skrže svár« [F 2,3 Žilka »z osobní zaujatosti«], »vády« [2K 12,20 Žilka »osobní zaujatost«]. Už to naznačuje složitost původního pojmu lidové řečtiny, kterému těžko rozuměli už překladači a vykladači 4. stol. Původní význam slova je »počinati si jako námezdník »míti smýšlení námezdníka«, tedy sobeckost, ctižádostivost, hádavost, přízemní touha po bezprostředním zisku.

Dromedár, mladý silný velbloudí samec, druh jednohřbého velblouda [Gamelus dromedarius], proslulého rychlostí a vytrvalostí [Iz 60,6; 66,20; Jr 2,23].

Druzilla, nejmladší dcera Heroda Agrippy I. [Sk 12,1.19n]. Nar. kolem r. 38 po Kr. Jako dítě byla nejprv zasnoubena s jakýmsi Epifanem, synem krále Antiocha, pod podmínkou, že se ženich stane Židem. Když podmínka nebyla splněna, byla provdána za Azizua, krále Emasy, a poté se stala ženou pohana Felixe, judského prokurátora. Podle Sk 24,24n se s ní shledáváme v Cesarei. Syn Felixův a D., Agrippa, zahynul s matkou při výbuchu Vesuvu za císaře Tita.

Druž stč. druh, družka [na př. v manželství], soudruh, společník [Iz 34,16].

Dřevo, dříví má ve SZ vedle obecného významu také význam kultický. *Stromy. Popel z cedrového dřeva, vsypaný do vody, měl kulticky očištnou moc [Nu 19,6; Lv 14,4n]. Předizraelské svatyně bývaly volná prostranství s nějakým posvátným balvanem nebo stromem nebo pramenem, u nichž byl zřízen oltář. Ještě Jr 2,20 vyčítá svému lidu, že se »toulá pod každým dřevem zeleným« [Jr 3,6]. Kult stromu byl ve starověku velmi rozšířen [Iz 37,19]. Kraličtí hebr. 'es [strom] překládají dřevo, kde jiné překlady mají strom [Gn 40,19;

Dráždění Duch [131]

Ex 15,25; Dt 21,22n; Joz 8,29; 10,26 a j.J. Stč. dřevce = stromeček; dřevo = strom [Zj 2,7; 22,2.14, kde Žilka má »strom«]. V NZ »dřevo« znamená někdy kříž [Sk 5,30; 10,39; 13,29; Ga 3,13 sr. Dt 21,23; 1Pt 2,24].

Dštítí staroslověnsky dážditi, děšť sesílati [Gn 2,5; 19,24; Ex 9,18; Jb 29,22; Ž 78,24; L 17,29 a j.].

Dub, doubí může znamenat skutečný dub, jehož rostlo v Palestině několik druhů [na př. na Libanonu, Karmélu, v Galád a Bázánu], ale také jakýkoli posvátný strom, vyznačující nějakou svatyní. Je tedy samozřejmě, že anděl Hospodinův »posadil se pod dubem« [Sd 6,11], že Jozue pod dubem, který byl u svatyně Hospodinovy, postavil kámen [Joz 24,25n], že Abraham pochovává Deboru, chůvu Rebeky, pod dubem [Gn 35,8], že prorokyně Debora bydlela pod palmou [Sd 4,4n]. Kraličtí ve shodě s rabínskou tradicí překládají někde »rovina« [místo: dub]: rovina Mamre [Gn 13,18], rovina Monenim [= dub věstců Sd 9,37], rovina Tábor [1S 10,3]. Rabíní totiž hleděli vyhladiti všechny stopy po pohanství, jež se nepodařilo vymýtiti přes všechny polemiky proroků proti »zeleným stromům« [Jr 2,20; 3,6; Ez 6,13; Oz 4,13]. Dodnes mohamedáni ukazují v Hebronu dub Abrahamův a u svých svatyní mají posvátné stromy.

Duha byla za starověku pokládána za luk válečného božstva anebo božstva bouře. V Gn 9,13n byla Bohem vybrána za milostivé »znamení smlouvy« mezi Bohem a zemí, že přes všechna mračna Bůh uchrání lidstvo před novou potopou. U Ez 1,28 je duha obrazem slávy Hospodinovy.

V NZ obklopuje Boží trůn duha, na pohledění podobná smaragdu —jde tedy o jakousi svatozář [Zj 4,3]. Podle Zj 10,1 má anděl, držící v ruce knihu proroctví, kolem hlavy duhu. Trůn Boží je připraven k soudu, kniha v andělově ruce obsahuje soudy Boží proti lidstvu, ale duha připomíná vyvoleným Boží milost a nástup konečného času spásy. Je tedy duha i zde starým »znamením smlouvy«. Bůh i jako soudce světa zůstává milostivým Bohem své církve. Boží zaslíbení z Gn 9,9n se plní a naplnilo v ukřížovaném a zmrtvýchvstalém Kristu [Zj 5.].

Duch. Tímto slovem Kraličtí překládají hebr. *ruach*, řecké *pneuma*. Tato slova původně označují pohyb vzduchu, dech anebo také vítr [sr. Iz 40,7; J 3,8], potom však byla pozornost soustředěna na dech jako to, co odlišuje živou [dýchající] bytost od mrtvolu [Gn 6,17; 7,15. 22; Ž 31,6]. Na základě toho nabylo slovo d. významu, jež bychom mohli přibližně vyjádřit pojmem »princip života«. Pro sz myšlení pak je rozhodující, že dárce a udržovatelem života je Hospodin. Na základě toho slovo d. nabývalo významu *Duch Boží, a ve velice četných rčeních označovalo Boží věčnost a stvořitelskou svrchovanost na rozdíl od pomíjitelnosti a podřazenosti všeho stvořeného bytí,

[132] Duch Boží Duch svatý

ano zvláště lidského, jež je proti d. tělem [»masem«]. Na toto užití slova d. navázala hlavní linie NZ, jemuž d. je po výtce *Duchem Božím, *Duchem svatým, označením toho, čím se Bůh ve svém díle odlišuje od pozemskosti, a dále označením Boha v jeho milostivém přiklonění k člověku, po př. vystižení toho, jak se jeví člověk přijímající tuto Boží milost a žijící z ní. Přitom je arci i v NZ řada výroků, v nichž d. označuje vědomou stránku lidského žití [na př. Ř 1,9; 1K 2,11; 5,3n]. Nz použití slova není tedy plně vyrovnané a stejnorodé, souhrnem však lze říci, že d. označuje ty skutečnosti, v nichž se Bůh zvláště těsně setkává s člověkem a člověk s Bohem: Bůh k člověku se sklánějící, budící v něm nový život z víry a dávající mu své dary, člověk tyto dary přijímající, jimi přetvořovaný, žijící z víry, viděný ve světle milosti Boží.

Zajímavé je užití slova 1K 14,44n. Zde »duchové« v mn. č. označují duchovní obdarování, jehož se dostalo jednotlivým křesťanům. Opět jinou linií jsou výpovědi, v nichž výraz *»duchové« označuje nebožské, ano protibožské, démonické bytosti: »duchové nečisti« Mk 1,23; 3,11; 5,2; 7,25; 9,17, amn.j.; i v Sk 5,16; 8,7; 16,16... a v epistolách R 11,8; 1K 2,12; Ef 2,2 aj. S.

Duch Boží. Podle L. Köhlera [Theologie des Alten Testamentes 1936] není nauka o duchu Božím ve SZ tak propracována, aby mohla být sestavena v logický systém. Správně upozorňuje na to, že na př. u Jeremiáše není vůbec zmínky o d. B. a že u Ozeáše je o něm jen jednou zmínka [9,7 v hebr. textu]. Hebr. *ruach* označuje ve SZ nejen vaneček, dech a dýchání [Jb 41,12; Iz 11,4; 42,5], ale i životní princip, »ducha života« [Gn 6,17; 7,15; Ab 2,19], vnitřní stav člověka [Iz 57,15; Ex 35,21; Nu 14,24], pohotovost k umění [Ex 28,3], horlivost [= žárlivost Nu 5,14], zlobu [1S 16,23], lež [1K 22,22], soud [Iz 4,4], závratí [zmatenost mysli Iz 19,14], smilství [Oz 4,12], milosti a pokorné prosby [Za 12, 10] a j. Je tedy mnoho druhů d. Ovšem, i Bůh má ducha a duch tvoří jeho podstatu [Iz 40,13; Za 4,6; Gn 6,3; Iz 63,10]. Nikde sice není ve SZ řečeno, že Bůh je duch, ale všude je dááno na srozuměnou, že svět Boží je svět duchovní na rozdíl od světa člověkovy: »Egyptští jsou lidé, a ne Bůh silný, a koni jejich tělo, a ne duch« [Iz 31,3].

Bůh dává svého d. lidem velmi různým způsobem. Vzbudil Zachariáše [2Pa 24,20], posílil Amazu [1Pa 12,18] a Gedeona [Sd 6,34] — v původním textu je všude »oblékl« tak, jako se obléká Šat — naplnil Bezeleele [Ex 31,3], vložil sv. d. do Mojžíše [Iz 63,11], dá svého d. do vnitřnosti Izraelců [Ez 36,27] jako sílu, dávající schopnost chodit v ustanoveních Božích. Jindy se praví, že Bůh svého d. vyleje [Iz 32,15; 44,3; Ez 39,29; Jl 2,28n], Bůh posílá dokonce i zlého d. a napadá zlým duchem [Sd 9,23; 1S 19,9], dává d. lživého v ústa proroků [1K 22,23], vznáší se nad

Balámem [Nu 24,2], sestupuje na posly Saulovy a Azariáše [1S 19,20; 2Pa 15,1], ponouká Samsona [Sd 13,25], spočívá na Mojžíšovi [Nu 11,17] a sedmdesáti [Nu 11,25], mluví skrze Davida [2S 23,2], trvale bude na Mesiáši, služebníku Božím [Iz 61,1; 11,2].

D. B. ovšem může být také odňat a může odstoupit [Ž 51,13; 1S 16,14; 1K 22,24; 2K 2,9], může býti i přenášen vkládáním rukou [Dt 34,9], ale i tu zůstává majetkem Božím, nikoli majetkem člověka.

Působení B. d. se projevuje různě. Samsonovi dává fysickou sílu [Sd 14,6.19; 15,14], jiným soudcům vítězství nad nepřáteli k záchraně Božího lidu [Sd 3,10; 11,29]. D. B. působí zvláštní prorocké vytržení [1S 19,20; Nu 11,25-29; Jl 2,28 *Prorokovati]; vede člověka [2K 2,16; Iz 63,14; Ž 143,10]; naplňuje moudrostí a uměním [Ex 31,3; 35,31; Dt 34,9] : vkládá do úst poselství [2Pa 20,14n; 24,20; Ez 11,5; Iz 61,1-3] nebo píseň [2S 23,2] a proměňuje člověka [Ez 36,26-27] v poslušné dítě Boží.

Zvláštní zmínky zasluhuje Gn 1,2, kde někteří vykladači vidí zbytek kosmogonického mythu [duch Boží vznáší se jako slepice nad vejci, které chce vysest; téhož slovesa je užito v Dt 32,11]; jiní [Gesenius] symbol Boží formující moci, kterou nelze postřehnout právě tak jako nelze postřehnout vzduch anebo vítr, jiní konečně d. B. [Ducha sv.], který ještě nevstoupil v činnost [skrze slovo].

Shrneme-li vše, můžeme říci, že d. B. ve SZ je nástrojem vši Boží činnosti.

Duch svatý 1. Význam pojmu. Ve SZ se mluví pouze dvakrát o Duchu sv. [Ž 51,13; Iz 63, 11]. Tímto pojmem je tu označen Bůh jako odpouštějící a smiřující [sr. Ez 36,26n]. Na tato místa navazuje NZ, když ducha, který měl být vylit »v posledních dnech« [Jl 2,28], nazývá Duchem svatým [sr. Sk 2,17n]. D. sv. působil už při početí Ježíšově [Mt 1,18.20; L 1,35] a při jeho křtu [Mt 3,11; sr. Sk 1,5]. Jeho křtem se vlamuje do tohoto světa věk Ducha sv., začátek nového stvoření [sr. Gn 8,8n; 1Pt 3,18-21; Mk 1,8n; L 4,18-19; Iz 61,1—2]. Z počátku je D. sv. spojen výhradně s Ježíšem Kristem [J 1,32; 3,34]. Teprve po jeho smrti a zmrtyvýchvstání je dán i církvi [J 20,22; Sk 2,1n; 4,31]. Ve svatodušní události se splnilo zaslíbení Ježíšovo učedníkům [J 14-16; L 24,49; Sk 1,4.5.8] a vyvolalo v život křesťanskou církev. D. sv. je principem církve, nového stvoření Božího [J 3,5n sr. J 1,12-13; 1J 3,9; 2K 5,17; Ga 5,22; Zj 21,5-6]. I pohané mohou obdržeti D. sv. a státi se tak údý církve [Sk 10,44n; Ga 3,2].

2. Dílem D. sv. je podle J 16,8n především obvinění z hřichu, ale také přesvědčení člověka o tom, že Kristus je Pánem [1K 12,3; 1J 4,2n; J 14,26; 16,14; Ř 1,4], a ujištění o odpuštění hřichů [Ř 8,16; 1K 6,11]. On uskutečňuje obecenství s Kristem [J 14,17—18; F 2,1; 1,19] v církvi [Ef 1,22; 2,16-21; 1K 12,12n; Ef 4,4], kterou vybavuje zvl. dary k jejímu budování [1K 12,1-11]. Největším darem

totiž D. sv. vedle víry a naděje jest láska [1K 12,31; 13,13], na níž je zbudováno nové obecnství v církvi. On naplňuje ovocem [Ga 5,22; Ef 5,9], jež je známkou synovství Božího. On se za křesťany přimlouvá [Ř 8,26] a ujišťuje je naději věčného života [Tt 3,4-7].

3. Vzkládání rukou [Sk 6,6; 1Tm 4,14; Žd 6,2]. Prvokřesťanská církev zde navazovala jednak na SZ [Dt 34,9 sr. Nu 8,10n; 27,18-23; Gn 48,14-15], jednak na příklad Ježíšův [Mk 10,16]. Vzkládání rukou bylo spojeno s modlitbou za vyliší D. sv. [Sk 8,15-17; 9,12.17- 19,6]. Nabídka, kterou učinil Šimon Petrovi, naznačuje, že vzkládání rukou bylo pravděpodobně prováděno mimořádnými zjevy, podobnými těm, o nichž vypravují Sk. 2. Pro křesťana není rozhodující vzkládání rukou, nýbrž L 11,13.

4. Hřích proti D. sv. [Mk 3,29; L 12,10; Mt 12,31n] musíme chápat ze situace, za které toto Ježíšovo slovo bylo řečeno. V Synu člověka byl Bůh přítomen v skrytosti, takže hřích proti Synu člověka je odpustitelný, protože byl spáchán v nevědomosti. Ale Bůh se zjevuje skrze Krista v Duchu sv. Kdo tedy byl zmocněn D. sv. a přece se vzpouzí jeho moci a uráží jej, dopouští se neodpustitelného hříchu >[sr. Žd 6,4-6; Sk 5,9].

5. V křesťanské teologii má učení o D. sv. tyto tři význačné rysy:

a.) D. sv. přichází od Otce [J 15,16], ale není samostatnou bytostí [Mt 10,20; 1K 2,10-12; 2K 1,22; 5,5; Ef 4,30]. Duchem svým vzkřísil Bůh Ježíše z mrtvých a oživí i smrtelná těla naše [Ř 8,11]. Duchem Božím bývá člověk ospravedlněn [1K 6,11], aby si mohl uvědomit své synovství a vzývat Boha jako Otce [Ř 8,14-16; Ef 2,18].

b.) D. sv. je závislý na Synu [J 15,26; 16,15; srov. 15,15]; tím bylo umožněno, aby se Ježíš Kristus stal orgánem vykupitelského působení Božího v lidstvu [J 14,17-18.21.23.26; 16,13-14]. Ježíš mluví o D. sv. jako o daru, který sám dává [J 15,26]. Tak jako Kristus přišel ve jménu Otcově, tak zase D. sv. přijde ve jménu Kristově [J 14,26; srov. 5,43]. U kolem D. sv. je svědčiti o Kristu [J 15,26; 16,14]. D. sv. je duchem Syna Božího [Ga 4,6]; duchem Páně [2K 3,17], Ježíše Krista [F 1,19], Krista [Ř 8,9; 1Pt 1,11]. Zaslíbení D. sv. je dáno pouze učedníkům Kristovým [J 14,17; 17,9.20.21], s čímž se shoduje zkušenost svatodušní [Sk 2,1-4]. Pouze ti mohou být účastníky D. sv., kteří skrze křest se připojili ke křesťanské církvi [Sk 2,38].

c.) Působení D. sv. je osobní. D. sv. učí [J 14,26], svědčí [15,26], vede a předpovídá [16,13] a oslavuje [J 16,14] Syna, brání [Sk 16,7], ustanovuje a povolává [Sk 13,2] a rozhoduje [Sk 15,28]. Obecnství D. sv. je kladeno do téže linie jako milost Kristova a láska Boží [2K 13,13]. Svět usvědčuje z hříchu svědectvím o Kristu v křesťanské církvi [J 16,8; 15,26-27; 1K 12,3; 1J 5,7; Zj 19,10]. Svědectví, moc a vítězství Kristova jsou přivlastňována učedníkům skrze D. sv. Nejde tedy o neosobní sílu,

Duchovní-Duchovní dary [133]

což je patrné i z řeckého textu, kde sice duch je neutrum, ale vztažná zájmena jsou masculina.

Duchovní. Toto přídavné jméno označuje skutečnosti nebo lidi, zvláště těsně spojené s Duchem, t. j. s Božím působením. D. je milost Ř 1,11, zákon Ř 7,14, pokrm a nápoj daný Bohem 1K 10,3n. D. dům je také církev jako obecnství tvořené Duchem Božím 1Pt 2,5, d. mohou a mají být i projevy života: písně Ko 3,16; Ef 5,19, moudrost a rozumnost Ko 1,9, a ovšem zejména celá misijní zvěst apoštola i jiných pracovníků v církvi Ř 15,27; 1K 9,11. Celý velký oddíl 1K 12-14 jedná o d. darech čili o projevech Ducha svatého v životě sboru i jednotlivých věřících. Zajímavá je zmínka 1K 15,44 o d. těle: je to tělo vzkříšené, přetvořené mocí Ducha Božího a uzpůsobené pro existenci v d. říši věčného království Božího. 1K 2,13.15; 3,1; 14,37 a snad i 12,1 čteme o d. lidech, t. j. o těch údech církve, kteří byli obdařeni zvláštní mírou Ducha a žili tedy zvláštním způsobem v přítomnosti a moci Boží. Stejným způsobem slovo d. označuje křesťany zvláště pokročilé v cestě víry i Ga 6,1: nejde tam tedy o d. v novodobém smyslu [ve smyslu nositelů zvláštního úřadu v církvi]. S.

Duchovní dary [řecky charismata 1K 12, 1n] nutno rozlišovat od ovoce Ducha sv. [řecky: karpos]. Ovoce Ducha sv., jak je vypočítává Pavel v Ga 5,22, jsou, můžeme-li tak říci, ethické vlastnosti každého křesťana a musejí se u každého křesťana, i když v rozličné zralosti, vyskytovat všesky, kdežto charismata jsou zvláštní dary Boží milosti [charis] k budování církve [Kraličti: »ke vzdělání«. Všimni si, že v 1K 12,4 a 5 jsou darové jedním dechem jmenování také jako přísluhování, t. j. služby]. Žádný křesťan nemá všesky, ale každý má nějaký, aby se mohl uplatnit jako úd těla Kristova [1K 12,12; Ř 12,4-6]. Nejde tu o přirozené nadání, posvěcené Duchem sv., nýbrž o dar, který Bůh dává, když toho církve potřebuje, a který mizí, není-li ho třeba a není-li zužitkován v budování církve [1Tm 4,14; 2Tm 1,6].

Pavel vypočítává charismata v Ř. 12,4-8 a 1K 12,5-14.28-31 celkem shodně. Tyto seznamy nám dávají nahlédnout do základních funkcí prvotní církve: kazatelství, učitelství, sociální péče, péče o duše a správa církve [rozeznávání duchů 1K 12,10 a »stát v čele« Ř 12,8]. V 1K 12 je navíc *mluvení jazyky [a vykládání jazyků], t. j. určitý druh nesrozumitelného mluvení u vytržení, které bylo pokládáno za projev přítomnosti Božího Ducha, jež však Pavel příliš necení, ježto vedlo ke vzdělání církve jen nepřímo až po výkladu [1K 14,4-28] a vyvolávalo zmatek [1K 14,40] a snad i závist u těch, kteří měli jen »obyčejné« dary. Všecky dary jsou podle Pavla stejně důležité, protože jsou příležitostmi ke službě v církvi a jsou vyvolány týmž Duchem [1K 12,14-31]. Kriteria darů je jednak to, zda »obdarovaný« uznává a přijímá Ježíše Krista

[134] Duchové, démoni Dům

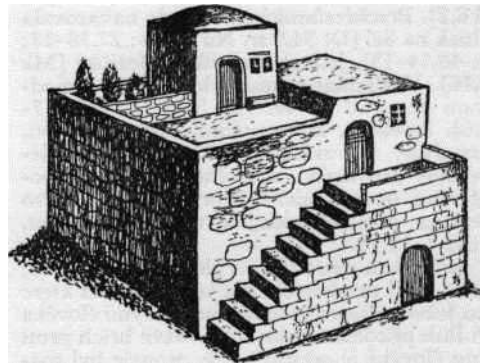
za Pána [1K 12,3; sr. 1J 4,1-4], jednak láska [1K 13], kterou Pavel cení nejvýše, a konečně to, jak dar přispívá k budování církve [1K 14]. Často i zdánlivě nejnepatrnější dar je v církvi nejpotřebnější [1K 12,22].

Katolická církev i světová reformace pokládala charismata za mimořádnou výsadu [peculiare privilegium] prvotní církve. Jen česká reformace výstavbu svých činností v církvi zakládala opět na charismatech [viz Augustovo Umění práce].

Duchové, démoni *Posedlost. Víra v duchy provázela Izraelce od nejstarších dob. Zvláště poušť se jimi hemžila a staří Hebrejové jim dávali různá jména [Lv 16,10.21n *Azazel; Iz 34,9-15]. Různé příšery a litá zvířata mají démonický charakter [Iz 13,21]. Ale i v Palestině tušili za každým nápadným kamenem, stromem, pramenem, v jeskyních a dokonce i zvířatech nadlidské bytosti, božstva [‘élím]. Proci marně bojovali proti těmto pozůstatkům přírodního náboženství. Zákon sice zakazoval vyzývání duchů zemřelých [Ex 22,18; 1S 28,7n; Lv 20,27; Dt 18,10n; 32,17; Ž 106,37], ale ještě Iz 8,19 se posmívá těm, kteří se utíkají k mrtvým [sr. 2Kr 21,6]. Ž 91,5 mluví o »přístrachu nočním«, t. j. o demonech, hubících v noci. Zvláště v době mezi oběma Zákony pod vlivem perského dualismu se rozšířila víra v demony neobyčejnou měrou. Souviselo to také s vírou ve dvojí aion [éon], z nichž »tento věk« je zlý a převrácený, plný temných mocností. »Čím více se Bůh oddaloval od tohoto světa a ztrácel židovstvu ve své nedotknutelné svatosti, tím více mohli rádit různí duchové« [Bič II., 281]. *Anděl, *Dábel.

Dům. V době sz byly domy chudšího venkovského lidu v Egyptě, Sýrii, Arábii a Persii pouhé chatrče z hlíny nebo vepřovic, ježto stavebního kamene bylo v těchto zemích málo. Bohatí si však nezřídka v Palestině stavěli domy z tesaného kamene [Am 5,11]. Byly to však i tu obyčejně jen přízemkové domky s kamennými základy [Mt 7,24]. Chudší domky bývaly pouze o jediné místnosti; při některých byl dvoreček pro dobytek, jinde se choval dobytek v téže místnosti a obyvatelé její měli pouze trochu vyvýšená lůžka, kdežto dobytek byl kolem na udusané zemi [1S 28,24]. Ve vykopávkách ještě z doby izraelských králů byly občas v základech domů nalezeny zazděné lidské, zvl. dětské oběti [sr. 1Kr 16,34] ponejvíce pod prahem. [U dětských mrtvolek ovšem musíme počítati s možností, že šlo o všední pohřby zemřelých dětí, s nimiž byly spojovány magické úkony v naději, že mrtvé dítě v domě přivolá záhy za sebe náhradu.] - Proto snad Filištinští práh přeskakovali [1S 5,5]. O veřejích se věřilo, že v nich sídlí domáci bůžkové, ochránci domu. Veřejje tu zastávaly tutéž úlohu jako v městě *brána [Ex 21,5n]. Podle Dt 6,4n byl na veřejje připevňován proužek s vyznáním víry, kdežto pohané je opatrovali ochrannými znameními [Iz 57,8].

Okna byla malá a střechy většinou ploché, potažené mazaninou z hlíny a sekané slámy na podkladě z krokví a větví. Na plochých střechách bývaly stany [2S 16,22] nebo budky z rákosí a větví; těchto budek se užívalo v létě ke spaní [Př 21,9]. Domy bohatších lidí měly

Palestinský dům zvenčí.

Nádvoří palestinského domu s verandou, přístřeškem a studnou.

k ulici prostou zeď, v níž byly pouze dveře a nad nimi malé zamřížované okénko [2Kr 9,30]. Jindy se na nádvoří vcházelo úzkou chodbičkou z ulice. Uvnitř byly místnosti s vyhlídkou do nádvoří. Někdy býval nad nádvořím přístřešek a při slavnostech na zemi koberce. Z nádvoří se vystupovalo do hořejšího patra po schodech. V některé části dvora bývala veranda. Není-li poschodí, ale více dvorů, jsou ženské místnosti [harém] obyčejně ve druhém dvoře ve zvláštním ohrazeném stavení; jinak jsou nad přízemkem. Je-li nad přední budovou při více nádvořích »vrchní síň«, bývá to nejvzácnější místnost, při níž byl někdy zřízen hostinský pokojík [2Kr 4,10-11; L 22,12; Sk 1,13; 9,37; 20,8]. Bývala tam zamřížovaná okna. Mříž, skrze kterou vypadl Ochoziáš [2Kr 1,2], náležela asi k horní síni tohoto druhu, stejně jako »třetí ponebí«, s kterého spadl Eutychus [Sk 20,9], pakliže nešlo spíše o zábradlí na ploché střeše, kde se velmi často po západu slunce soustřeďoval život rodiny. Na svrchní síň se vcházelo schody buď z dvo

Dům Boží-Duše [135]

ra nebo při vnější stěně. Na východě nemívají zvláštních ložnic. Zevní dveře bývají uzavírány dřevěnou závorou, u bohatších domů i klíčem, ale místo dveří v místnosti bývají obvykle jen záclony. Kominů není; je-li třeba ohně, udělá se dřevěným uhlím na úhelníku anebo se zapálí dříví na ohništi na otevřeném nádvoří domovním [L 22,55]. V některých domech mají nadto při nádorní straně síně otevřenou klenutou místnost. Takového druhu byla asi prostorná síň, kde byl Ježíš obžalován před nejvyšším knězem a kde ho Petr zapřel. »Obrátiv se Pán, pohleděl na Petra« [L 22,56. 61; J 18,24n], když stál u ohně při dvoraně, kdežto on byl v soudní síni. Ploché střechy na domech bývá rozmanitě používáno. Suší se tam obilí, len, prádlo, fíky a hrozny; tam se navečer odpočívá, v noci spí [1S 9,25-26; Pš 21,9]. Užívalo se jí k modlitbě i k modloslužbě [Jr 19,13; 32,29; 2Kr 23,12; Sof 1,5; Sk 10,9] i k nářku nad nebožtíkem [Iz 15,3; Jr 48,38]. Při slavnosti stánek se tam stavěly stánky. Bezpečnostní opatření na okraji bylo zákonem předepsáno [Dt 22,8]. Ve větších domech bývají zvláštní místnosti pro letní a pro zimní užívání [Jr 36,22; Am 3,15]. Podrobnější popis domu najdeš u Biče I, 169nn. *Palác.

Dům Boží znamená obvykle chrám [dům Hospodinův 1Pa 29,7; 2Pa 5,14; Neh 6,10; 1Kr 6,1; 2Pa 28,24 a j.], jindy každé místo, kde věřící prožili přítomnost Boží. Tak Jákob nazval místo, kde k němu promluvil Bůh, domem Božím [Gn 28,17,22], sídlem Božím a branou do nebe. Na památku tohoto zjevení vztyčil zde kámen [sloup] a pomazal jej olejem. Mělo to být obětí Bohu a potvrzením slibu, který Jákob při tom vyslovil: »Kámen tento bude domem Božím; a ze všech věcí, kteréž mi dáš, desátky spravedlivé tobě dám.« V NZ »dům Boží« znamená také církev, lid Boží, domácnost Boží [Žd 3,2]. Chrám byl jen symbolem této Boží domácnosti [1Tm 3,15 sr. 1K 3,16; 2K 6,16; Ef 2,20; 1Pt 2,5]. Žd 10,21 je domem Božím míněna »nebeská svatyně« [sr. v. 19; Žd 8,2; 9,11; Ž 36,9].

Dům v přeneseném smyslu slova může znamenat domácnost, rodinu a její příslušníky, tedy pokolení [Mt 10,12; L 1,27.69; Sk 7,10; 10,2; 11,14; 16,15.31; 18,8; 1Tm 3,4n.12; 2Tm 1,16]. Čeleď [rod] je širší pojem než »dům« Čeleď se dělila na domy [rodiny L 2,4 sr. Nu 1,2]. »Dům izraelský« [Mt 10,6; Sk 2,36; 7,42] je sz výraz, naznačující jednotu národa v Jákobovi-Izraelovi [sr. Ř 9,6; Rt 4,11].

Duma [= ticho, mlčení, ale i říše mrtvých].

1. Syn Izmaelův, snad zakladatel arabského kmene Izmaelců, který dal jméno městu nebo krajině jejich hlavního sídliště [Gn 25,14; 1Pa 1,30; Iz 21,11] na pomezí Syrské a Arabské pouště v sz části poloostrova Arabského.

2. Město v pohorské krajině judské nedaleko Hebronu [Joz 15,52]. Dnes jsou zde zbořeniny ed-Domeh ve vzdálenosti asi 5 km od Hebronu.

3. Obrazné označení Idumejských [Edom Iz 21,11].

Důra [aram. zeď, tvrz], pole v krajině babylonské, na kterém dal Nabuchodonozor postavit zlatý obraz [sochu Dn 3,1]. Snad to byla krajina jv od Bablyona v sousedství dnešního Dúair.

Duše [*Člověk 6.]. Sz názor na duši není jednotný a liší se podstatně jak od názorů řecké filosofie, tak namnoze od názorů NZ. Základní výpovědi, od níž musíme vycházet, je Gn 2,7; »Učinil Hospodin Bůh člověka z prachu země a vdechl v chřípě jeho dchnutí života, i byl člověk v duši živou«. Zde se nepraví, že člověk má duši, nýbrž že celý je duší, že jeho podstatou je duše. Kdo není duší, není člověkem. Materiál člověka je ovšem tělo [prach], ale tomuto tělu vdechl Bůh ducha života [Gn 6,17; 7,15], aby se stal duší živou [Gn 9,15]. Dchnutí života a duch života je jedno a totéž [Jb 27,3]. Je to Duch Boží, který v člověku přebývá. Duchem naplněné tělo je duše živá. Proto lze lidi počítati na duše [Gn 12,5; 46,18 a j.]. Kraličtí namnoze už překládají hebr. »duše« slovem lidé nebo slovem život [Jr 38,16]. »Duší živou« je tedy také zvíře [Gn 1,20.24; 9,12.15-16].

Ale už v uvedených citátech je zřejmý rozdíl od Gn 2,7. Mluví se v nich o »duši živé v těle« [sr. 2S 1,9; Jb 14,22; Ž 42,5.7]. Znamená to tedy, že se názor Gn 2,7 nestal vládnoucím názorem SZ. Můžeme s Köhlerem krátce říci, že duše je individualisovaný duch, omezený pro své spojení s tělem, které je jím oživováno. Sídlem duše je krev [Lv 17,14; Dt 12,23]. Je tedy duše vázána na tělo. Při smrti člověka umírá i duše [Jr 15,9; Sd 16,30 doslovně: »necht' umře duše má«. V Kralickém překladu tento fakt není tak jasný jako v hebr. originálu]. Duše předpokládá ve SZ tělo. Izraelec si nedovede představit duši bez těla, jak si jí snaží představit Řek.

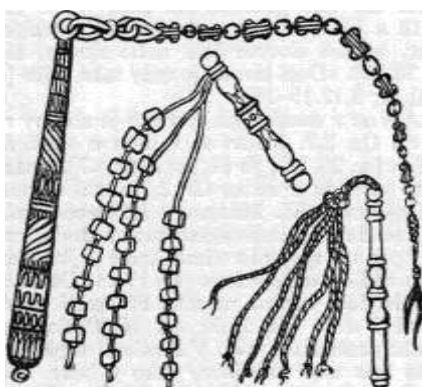
Ovšem, o duchu, který z vůle Boží učinil člověka v duši živou, se v pobabylonském Židovstvu věřilo, že se vrací k Bohu, který ho dal [Kaz 12,7]. Nic se však nepraví o tom, zda a jak existuje samostatně. Bližší viz u *Člověk. N.

V NZ se zdá, jako bychom měli učení o těle, duši a duchu jako třech prvcích, z nichž se skládá člověk [1Te 5,23; 1K 15,44]. Ale pravděpodobně tu jde pouze o protiklad »tělesného« [v řeckém textu »psychického«, t. j. živočišného, přírodního, duševního] a »duchovního« [pneumatického, t. j. obdařeného Božím duchem. Překlad Žilkův to naznačuje: »První člověk, Adam, se stal živou, živočišnou duší; poslední Adam bude oživujícím duchem. Není ovšem napřed duchovnost, nýbrž pouhá živočišná duševnost a potom teprve duchovnost« 1K 15,45n]. Člověk »duševní, psychický«, t. j. jako přírodní bytost bez Ducha Božího, nechápe věci Ducha Božího [1K 2,14; sr. Jk 3,15, kde je v řečtině »psychická«, u kral.

[136] Důtky-Džbán

»hovahdná«, Žilka: »otroci smyslů«, ale člověk duchovní, pneumatický má Ducha sv. na rozdíl od člověka tělesného [1K 3,1]. Podle toho i zde tělo a duše tvoří jednotu pozemského člověka [je to »duše živá« z Gn 2,7], »duše« tedy patří k pozemské, pomíjitelné existenci člověka, »duševní« je přímo názvem pro nevykoupěného, pozemského člověka. »Duše« není sama o sobě vyšší, věčnou složkou lidské bytosti. Jako tělo a duše je člověk pro pád Adamův ztracen. Ale Duch sv. tvoří nového člověka, nové stvoření [J 3,6], které má naději věčného života, ano věčný život sám [sr. J 3,36; 5,24; 6,40.47]. Ale i to, že NZ zdůrazňuje nutnost vzkříšení z mrtvých, ukazuje, že si nedovede představit život bez těla, byť i těla »duchovního«. V tom je rozdíl od řecké filosofie a moderního názoru, který mluví o inherentní [s podstatou duše od původu spojené] věčnosti duše. XX

Důtky byly řemínky, užívané k mrskání

Důtky: perské, židovské, římské.

provinilců [J 2,15]. Římané někdy tyto řemínky opatřovali kusy sekaného olova, aby týrání bylo tím citelnější. Nejvíce však se užívalo k trestání hole anebo prutu [Dt 25,1-3; Sk 16,23]. Bible v Kralickém překladu užívá obvykle slova bič [1Kr 12,11.14: »bič uzlovatý*».

Dvamecítma [Sd 7,3] stč. dvarnezdsietma, dvamezcietma = 22. *Čtyřmecítma.

Dvanáct *Číslo.

Dveře v přeneseném slova smyslu:

a) »Já jsem dveře ovci« [J 10,7.9] lze překládat buď »já jsem d. k ovcím« [srov. v. 1], t. j. pro pastýře jako duchovní vedoucí sboru, nebo »já jsem d. pro ovce«. Vykladači se kloní k této druhé možnosti, ale musejí předpokládat, že text této Ježíšovy řeči je nějak porušený nebo rozšířený. Palestinské ovčince byly bez d. Pastýř v noci sám ležel v otvoru k ovčinci, takže divá zvěř ani zloděj se nemohli dostat, do ovčince, aby o tom pastýř nevěděl. Slovo Ježíšovo mělo probuditi pocit bezpečnosti údů církve. Ovšem, smysl je hlubší: Ježíš Kristus je jediným zprostředkovatelem spásy, ale také jediným zprostředkovatelem pastýřské funkce [J 21,15-17; Ef 4,11; 1Pt 5,2-5].

b) »Státi u dveří«, »býti ve dveřích« [Mk 13,29; Zj 3,20] je výrazem pro bezprostřední blízkost [sr. Gn 4,7] a má v Zj 3,20 eschatologický smysl. »Otevřítí d.« poslušností a pokáním [Zj 3,20]. »Bůh otvírá d. slovu«, t. j. dává příležitost ke kázání [Ko 4,3; 1K 16,9; 2K 2,12]. Když Bůh otvírá »d. víry« [Sk 14,27], je to projev jeho milosti, když zavírá d., znamená to jeho soud [Zj 3,7; Iz 22,22; Mt 25,10; L 13,25]. Kristus má naprosté zplnomocnění k milosti i soudu [Zj 3,7].

Dvě *Číslo.

Džbán [Mk 14,13; L 22,10], nádoba na vodu s jedním nebo dvěma uchy. Beduiní nosí džbány obvykle na hlavě nebo na rameni. Při vykopávkách se našlo mnoho džbánů ve zdech domů, v nichž byly obětovány děti.